

הישיבה הארבעים-ותשע של הכנסת העשירית

יום שני, א' בשבט התשמ"ב (25 בינואר 1982)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. אזכרה לחבר הכנסת משה חריף ז"ל במלאות שבעה למותו

בשכרן לב נפרדנו מאחד טוב, אשר לא נשבר על סלע המציאות הפוליטית-החברתית החדשה, אחד אשר נאה דורש ונאה מקיים, אחד אשר ידע כי שינויים חברתיים חשובים, שכן מהפכות מוצלחות מתחוללות על-ידי אנשים חדורי אמונה ולא על-ידי מוכי יאוש, והרי הוא היה אופטימיסט שופע חדווה ושמחת חיים.

הנסיכות הטרגית, שבה נספה יחד עם רעייתו ובנו הבכור, מסיפות צער על ראבון הלב על עצם האבדה הגדולה, ינעמו לשלושתם רגבי האדמה הזו אשר אותה אהבו וטיפחו. מעל כימת הכנסת הנני מביע את רגשי השתתפותנו באבלם של שרידי המשפחה, הבן גר והבת איה, ובאבלם של משק צרעה והתנועה הקיבוצית, שעם מנהיגיה הכולטים והמכטיחים נמנה מוסה זיכרוננו לברכה.

יהי רצון שפעליו ומשנתו יקרנו אור על ממשיכי דרכו וכולנו נמצא בהם ניחומים.

אני מבקש מכל חברי הכנסת לקום ולהתייחד עם זכרו.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח)

היו"ר מ' סבידור:

אני מזמין את חבר הכנסת כ"ץ-עוז לומר דברים לזכרו של המנוח.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חברי קיבוץ צרעה ומשפחת חריף הרחבה, אני בא לומר דברים לזכרו של ידידי, חבר הכנסת משה חריף, שנלקח מאתנו עם רעייתו מוריה ובנו בכורו חגי, באסון ביום שבת ה-16 בינואר 1982.

מוסה הוא תיאור של תקופה, של חולצה כחולה ושרוך אדום, של טיולים ומסעות ברחבי הארץ, של חברותא במשאית מיטלטלת, של מחנות נוער ותוכניות הדרכה, של יכוחים ודיונים על שוויון ושיתוף וערך העבודה, ומוסה הוא ביטוי של עזרה לחבר ההולך לצדו כמעלה החר ואינו מראה את הקושי והמאמץ, וכך פשוט, בלא לפגוע, אומרים "תן לסחוב קצת את תרמיל הגב, עכשיו תוריי".

מוסה הוא שירה בציבור של שירי ארץ-ישראל כולם, שירה בסולו ושירה בקבוצות, בלהט ועד אוברן חושים ואל תוך השעות המאוחרות של הלילה.

מוסה הוא חגיגה על הדשא ללא חליפה וללא עניבה, ללא גינונים, רק חיוך של חברות מעל סוודר ובטלרס וסנדלים.

מוסה הוא ביטוי לדור ההתיישבות של תנועת הנוער הישראלית, של להט הוויכוח הערכי בקן התנועה, של עליצות

היו"ר מ' סבידור:

עמיתי חברי הכנסת, היום, במלאות השבעה למותו של חבר הכנסת משה (מוסה) חריף, הנני בא להעלות קווים לדמותו הייחודית. אהיה לפה לרגשותיהם של כל חברי הבית ולרגשי לכבותיהם אם אומר, שכולנו עדיין המומים ומקוננים על הסחלקות הפתאומית, כי גדולה האבדה.

היו לי בסך הכול שלוש שיחות עם המנוח, שנסבר על שלושה תחומים שונים: האחת — על חגיגות מאה שנה להתיישבות, שאותן שאף להפוך למנוף לחידוש הבשורה הציונית ואהבת האדמה; השנייה — על החיים הרחוסים במשכן הכנסת, עת הפציר בי לפתוח את המרפסות לחברי הכנסת, למען ישאפו אוויר צח, יתקרבו לנוף המופלא של ירושלים, דבר שיפיג את המתח וישפיע על האקלים האנושי; והשלישית — על הסדקים במרקם החברתי שאותם יש לאחות. הנושא האחרון הטריד את מנוחתו, ולו הוא הקדיש את נאום הבכורה שלו בכנסת.

שלוש השיחות היו לי חוויה אינטלקטואלית ובפני הצטייר מוסה זיכרוננו לברכה כמי ששומע משק כנפי ההיסטוריה.

הפצת נתוני הרקע בין חברי הכנסת לפני נאומי, שבו חבע גיבוש סולידריות חברתית, מוכיחה כי האיש לא הסתפק בהטפה בלבד, כי אם התווה תוכנית פעולה מפורטת, ולכן דרושים עומק וסדר הגיוני של המחשבה.

הוא היה אדם נחוש-החלטה, בעל רעיונות ותכונות המקרבים רחוקים, ומכאן דבריו המשכנעים, שהותירו לנו צוואה העשויה לדרבן רבים, מאתנו להתמודד עם הגשמתה. אמת, האיש היה חדור חרדה שאם לא נממשה — תבוא עלינו, חלילה, כליה.

הוא לא היה מטיף מוסר, מורליסט בלעז, כי אם אדם בעל גישה פוליטית, שהכיר היטב את הכוחות בשטח ומתחחיו והיה מאומן בכללי המשחק, ולכן יגיש לבעיה באזמל חד, מתוך הערכת המצב על כל גורמיו, והוא ידע להבחין בין מה שהעם היה רוצה לבין מה שרצוי לעם. נאומו גם מעיד על רצינות, על העדר עוקצנות צרתנית ועל היותו מונע על-ידי יצרים לאומיים שורשיים ופתוס סוציאלי.

הייפלא שהוא העמיד חניכים כה רבים שהתקשרו אליו בעבותות אהבה ונאמנות?

מוסה השתבח בענוותו, אך פעליו הרבים והמגוונים, ראייתו הרחבה, הימנעותו מהיסחפות בורם, הם אשר זיכו אותו בשבחים, העלוהו לפסגת ההייררכיה התנועתית והעניקו לו כרטיס כניסה לנבחרת הלאומית.

בחקופה סוערת זו לתנועתו ולמפלגתו היה מוסה בצמיחה רעננה המבשרת חקופה של אביב ושל לבלוב חדש. כנסיבות הלאומיות הנוכחיות, כאשר גורמי התפרקות בחברה הישראלית הולכים וגוברים מלוכים באש זרה לתנועת העבודה, כאשר מתחזק הניכור והפער בין שכבות העם, מעמיק וגובר השיסוף לרע עדתי, זה הזמן שבו חש מוסה וידע כי יש כורח לאומי להנחית תשתית לרקמה חברתית חדשה, רקמה הכוללת ציבורים שונים, גילאים שונים, כל קבוצה על-יפי דרכיה וביטוייה, כל ציבור על-יפי יכולתו, כל עדה ותורמתה הייחודית. אומנם כן, מוסה היה אדריכל מתכנן, עם יכולת לתת ביטוי אסתטי ליופי ולפיוט בחרוז, אך תוך יצירת קשר איתן והפיכת כל פרט לאבן מאבני הבניין של חוכנית שלמה וכוללת ולהפיכתם למציאות חדשה.

מוסה — ילדותו, חינוכו ובגרותו וכל פעילותו היו ארץ-ישראל העובדת עצמה. היתה בו היכולת לראות ולהעריך את הטוב וחיפה, אך לא להתעלם מן המעוות הדורש חיקוק.

גדולתו של דור, של ציבור, של תנועה הם ביכולת להפוך את הצער והזיכרון לכלי יצירה, למלט בין לבנים, לנרדף נוסף, לקיר איתן.

ממשיכי דרכו של מוסה ומשפחתו הם חניכי תנועת העבודה, חניכי תנועות הנוער החלוציות, תושבי ערי הפיתוח, וכל אדם, אשר הצורך לשמור ולהגן ולהבטיח את עתידה של המדינה, את חיותה ואת חיווקה של חברה המשלבת כל חלקי העם. הוא בראש מעייניו.

במועד זיכרון זה, כאשר אצל אחדים נשנק הגרון, ואחרים מכסים עיניהם במשקפי שמש או מוחים ניצוץ דמעה, אתה חש במלוא ישותך איך נשכרות כך תזמות הנוקשות, ההתגוננות, איך הצער תוקף, שובר ומתיש, ואתה יודע כי הלך ממך חבר, מנהיג ואדם.

אני יודע, חברי הכנסת, כי כמו אין אלה דברים לזכרו של חבר הכנסת מוסה חריף ומשפחתו בלבד, אלה הם דברים לזכרו של חבר, ידיד, שותף, לזכרו של אדם, לזכרו של חלק ממשפחה, ולבני משפחתו הגדולה, משפחת צרעה, לאיה בתו, לגר בנה, נאמר שאנו, חבריו, נשמור על זכרו בדרכו שלו.

את החלל שנוצר, את התקוות שנתייתמו עם הליכתו של מוסה, מבטא כה טוב אברהם חלפי בשירו:

ציריחי לי מלכות שמים

בירוק —

לזכר כל מתי.

והם שימעים אותי קורא בשמים

ומשיכים לי בחיך פנים.

עצוב בלעדיהם בחדרים

שבם השאירו את הרי קולם.

אני נותן להם חיים

לכל מתי.

והם חיים אותם שנית

וגם לנצח.

אכל עצוב בלעדיהם בחדרים.

החיים, של חדרות המדינה המוקמת ושמחת היצירה על כל שנכנה בארץ הזאת, הוא הירושלמי שלא ידע לשחות, ועם זאת ידע להעביר אנשים, קבוצות, נערים, תנועות וציבורים בגלים סוערים. הוא הנחלאי שנאבק על כבוד ההתיישבות, שידע כחן וככבוד הדדי לקשור קשרים בלתי אמצעיים עם אנשי היישובים בסביבה ולהפוך פטרונה של קבוצת הכדורגל בבית-שמש הסמוכה לקיבוץ.

מוסה זה, בהליכתו הקופצנית, הגמישה, החתולית, כאילו מזנק כל רגע ומכל מצב לנושאים חדשים ולמשימות. היה בו במוסה כושר-האיוון, השמחה והעליצות עם רצינות הסבר, ובתוך תוכו של דיון נוקב וסוער ידע להעביר לך פתק מבדח ובמחוי חרוז לשחרר את המתחים שנצטברו. היה לו עושר של ביטוי לקול של דיבור ובחירות של הבעה. ביטויים ומונחים ממקצועות שונים שימשו בפיו להכיע בכיור את שהתכוון.

מוסה היה, כנראה, מסוג האנשים אשר אתה מונה את כל מעלותיהם, ואינך יודע אם זו התכונה הנקראת כריזמה, או שמא זה אוסף מגוון ועושר עצום של כישורים ויכולות מאוזנים ותפורים אחד לאחר, או שמא שניהם יחדיו?

בעבורי מוסה זו נכונות לדון, לשקול, להתלבט, לחשוב פעם נוספת ולעיתים אף לשנות את שהחלטנו בעבר לאחר דיון נוקב, ללא בושה, ללא עקשנות וללא התחפרות בעמדות היסטוריות.

מוסה היה ביטוי לאהבת ארץ-ישראל כולה, על כל אזורים, על כל חלקיה, והביא זאת לידי ביטוי בדיבור ובעשייה. צריך להיות חזק בשביל לאהוב אזורים כמו יהודה ושומרון ועם זאת להיות מוכן לוותר עליהם, צריך עוצמות-נפש לא משוערות כדי לתכנן ולחנך, להדריך ולהוביל אנשים וגרעינים להתיישב בקיבוצים, בפתחת-ימים, ובכורא יום פקודה, לאחר התלבטות אין קץ, להרים את היד למען פינוי יישובים אלה במחיר השלום. צריך אמונה גדולה וחזון כדי להוליך תנועות לקראת איחודן, ועוצמה אדירה כדי שלא לחשוש לוותר על הקיים. על הבטוח, על הנכסים שביד, ולהאמין, חמיד להאמין, שבעתיד משותף יש סיכוי רב יותר.

כל אלה היו בו במוסה חריף. מוסה, בעל היכולת הנדירה להתרועע ולהיכר ולהתחבר אל כל אדם בשפתו, עם פועלי בניין, עם משכילים, עם אנשי אקדמיה, עם ילדים בתנועת הנוער, וכל זאת בחיך בוטח, בקול מתכתי חותך ומשכנע, עם קמטי מצח חכמים ועיניים מבזיקות ומחייכות. שמחת חיים ואהבת חיים, אהבת אדם ורעות — זה מוסה.

התלמים שפתח בצעירותו היו ישרים וברורים, את החבילות והעומרים בדרכו הציבורית סידר כדארי, כך שגשם או סופה לא יפגעו בהם. בדיונים ידע תמיד לשמור על מידת השקט, אף בתוך סערת הוויכוח — תקף בדעותיו אך נאבק עליותן ביישוב הדעת ובמתניה. בד בבד עם הרחבת פעילותו הציבורית, גדלו ידיעותיו, נתעשר ניסיונו, לימוד יסודי של הכעיות, קורס ברורים ומשורטטים ונגיעה של אומן יוצר בענייני ציבור הדריכו אותו בפעולתו. אצל מוסה חרגום המחשבות, הוויכוח ותוצאות הדיון היו באים כסופו של דבר לידי ביטוי בתוכנית פעולה, תוכנית חברתית או תוכנית מתאר פיסית של יישוב חדש.

יכולתו לתכנן בניין אחד, כמו גם כישוריו להעמיד תוכנית ליישוב שלם, אף הם הביטוי ליכולתו לשלב את הטיפול בענייני פרט אחד ומצוקותיו לבין הצורך לראות את התוכנית החברתית הרחבה כולה.

— אזכרה לחבר הכנסת משה חריף ז"ל במלאות שבעה למותו;
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: שאלות ותשובות —

יהי זכרו של מוסה, מוריה נחגי מצפן לנו בדרך, אשר היו"ר מ' סבידור:
נוסף ונמשך ללכת בה. תודה לחבר הכנסת כ"ץ-עוז. אני מכריז על הפסקה של 15 דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:23 וחודשה בשעה 16:40)

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ' סבידור:
אני מחדש את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת נ' לורן:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנוני מתכבד להודיע, כי היום הונחו על שולחן הכנסת:
לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: חוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 8), התשמ"ב-1982: חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 6), התשמ"ב-1982.

לדיון מוקדם: הצעת חוק לעירוד השקעות הון בחקלאות (תיקון מס' 1), התשמ"ב-1982 — של חבר הכנסת אליעזר אבטבי: הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון סעיף 1), התשמ"ב-1982 — של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

היו"ר מ' סבידור:
חודה למזכיר הכנסת.

ג. שאלות ותשובות

3. אם זה אינו נכון — מה בדעת השר לעשות על-מנת ליישם לאלתר את ההחלטה ובכך לחזק את ירושלים?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:
1. לא.

2. ראה תשובה על שאלה 1.

3. לבצע את החלטת הממשלה.

444. פיתוח שירותים קהילתיים במקביל לתכנון הבנייה
חבר הכנסת י' גיל שאל את שר החקלאות כיום ח' בטבת התשמ"ב (3 בינואר 1982):

מדין-יחשבון מס' 20, שפרסם מינהל מקרקעי ישראל לשנת 1980, אנו למדים, בסעיף 11/4, כי בשלוש הערים הגדולות יש הקצאה מזערית ביותר של שטחים לפעילות קהילתית ולשירותים. כך, למשל, במחוז ירושלים הוקצו לשירותים קהילתיים וציבוריים רק 21 דונם מהקצאה של 900 דונם לפעילות כוללת; במחוז חיפה מ-325 דונם לפעילות כוללת הוקצו רק 69 דונם לפעילות קהילתית; ובמחוז תל-אביב והמרכז לא הוקצה אף לא דונם אחד לצרכים קהילתיים וציבוריים מהקצאה של 1,136 דונם. דוגמאות אלה מלמדות על מגמה לא חיובית, לדעת.

רצוני לשאול את כבודך:

1. האם הניסיון מראה שתכנון ללא שירותים קהילתיים פגום ואינו מסייע לבניין חברה נכונה?

2. מה בדעת השר לעשות לתיקון המצב?

3. מה בדעת השר לעשות כדי להנחות את גורמי התכנון במינהל מקרקעי ישראל לפעול לפיתוח שירותים קהילתיים במקביל לתכנון הבנייה?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. כן.

2. לתכנן עם שירותים קהילתיים.

3. כן.

היו"ר מ' סבידור:

אני מזמין את סגן שר החקלאות להשיב על שאלות.

440. פעולות הסיירת הירוקה באזור עברת

חבר הכנסת מ' וחד שאל את שר החקלאות כיום ח' בטבת התשמ"ב (3 בינואר 1982):

לפני כשבועיים פונתה ממשחה בדואית מאזור עברת. האכ לא היה במקום באותו זמן. האם ושלוש ילדיה הועמדו על ג'פ פחות לרוחות הקרות של שעות הבוקר המוקדמות והוסעו למרחק של כ-60 ק"מ, בדרך שבחלקה היא דרך חתחתים בלתי סלולה. הם הושארו בלב המדבר ללא יתדות לאוהלים, ללא כמות מספקת של שמיות, ללא מזון, מים וכלים. לאחר פעולת הפינוי נפטרו התינוק עלי מחמד אלי-קשור.

אבקש להשיב לי:

1. האם מידע זה נכון?

2. האם מינה משרדך ועדת חקירה בנושא?

3. מה נעשה להבטיח שפעולות הסיירת הירוקה יהיו כחוק. הן להלכה והן למעשה?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. לא.

2. לא.

3. הפעולות נעשו כחוק.

441. מימוש החלטת הממשלה על העברת משרד החקלאות לירושלים

חבר הכנסת י' גיל שאל את שר החקלאות כיום ח' בטבת התשמ"ב (3 בינואר 1982):

על-פי המידע שיש בידי מתקבל הרושם, כי העברת משרד החקלאות מתל-אביב לירושלים נדחית לעתיד הקרוב.

אבקש לשאול את כבודך:

1. האם זה נכון כי נדחתה העברת המשרדים לירושלים, למעונם ברחוב ממלא, העומד בשימונו זה חודשים אחדים?

2. אם זה נכון — כיצד עניין זה מתיישב עם החלטות הממשלה?

3. אילו צעדים מתכנן משרדו לנקוט כדי למנוע מחסור בכשר עוף לאזרחי ישראל לקראת חג הפסח?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. כ-10,000 טונות בממוצע.

2. כ-3,500 טונות.

3. חולקן מכסות של 40,000 טונות, הוזמנו עופות טריים והמחסנים יהיו מלאים בכל כמות נדרשת.

היו"ר מ' סבידור:

חודה לסגן שר החקלאות.

ד. ההתרחשויות בפתחת-רפיח*

(גמר הדיון)

פחות פיצויים, אינו המאבק האמיתי המקיים בשטח, אלא המאבק בעד או נגד המשך הנסיגה.

אדוני היושב-ראש, לפני שלוש שנים עמדתי פה עם חברי, וניסיתי לשכנע את הבית, שהסיכונים בהסכם שלנו עם מצרים להוליד מלחמה עולים על סיכוייו לקרב את השלום. היום כבר אין צורך בכך. רבים משוכנעים בכך, והכול חוששים מכך. וכמו לאורך תולדות הציונות, שוב — האיחור הגדול. עלינו לבכות את האיחור ולשלם בעדו. היום, כאשר אפשר אפילו בעין של הדיוט להבחין בסכנות, כבר קשה להתמודד אתן אפילו בעין של מומחה. גם אדם שהאמין לפני שלוש שנים באמונה שלמה בהסכמי קמפ-דייוויד, צריך היום להיות חירש. שוטט וקטן כדי שלא לראות שהנסיגות השתנו.

רוני מילוא (הליכוד):

הדיוט ומומחה בעניין זה, למה זה מתייחס?

גאולה כהן (התחיה):

כל אדם ברחוב, כל ילד, יודע שההסכם הוא עירום. כאשר כל הסימנים של המחלה יצאו החוצה, קשה מאוד לרפא אותה. מהי החוכמה של מדינאי? — שהוא רואה את הסימנים כאשר הם בפנים, כאשר בעין פשוטה אי-אפשר לראותם. הממשלה לא ראתה אז. לוא היתה רואה, יכולה היתה להבחין אז בכל התוצאות הגלויות היום לעין כול. היום כולם רואים אותן, גם הממשלה, אבל זה כבר די מאוחר. אני מקווה, שלא מאוחר מדי.

היום כולם רואים. אמנה כמה מהנסיבות. יש היום חוכמה של פוליטיקאים הנקראים "חכמי חלם". מה זה "פוליטיקאים"? איני בעד זה שבפוליטיקה צריך לרמות את השני, אבל ודאי שאין לרמות את עצמנו, ודאי שאין להתעלם מאחרים שמרמים אותנו ולשקר לעצמנו שהם בעצם אינם מרמים אותנו. סדאאת הלך לעולמו; קרטור הלך לביתו. מטוסי "אייזוקס" וציוד מתוחכם ורצחני ניתן בידי אויב נוסף בגבולנו הדרומי; רומן מאופק כינתיים מתנהל בין ארצות-הברית לתוכנית פאזה; נשמעות ההצהרות של מובאך ועלי; האסירים שהתנגדו להסכמי השלום משתחררים, גם אם אומרים להם: למען השם, תתאפקו עד אפריל; וכל ההצבעות של מצרים כאו"ם, וההצהרות של מדינת אירופה, שצריכות להיות ערבות לנו — זה מין ערב שצריך להיהרג — והנורמליזציה הלא-נורמלית, אבל, לא רק רואים היום את כל הסכנות לביטחוננו מבחוץ, רואים כבר את הסכנות לביטחוננו מכפנים.

445. חוסר תכנון באספקת התוצרת החקלאית

חבר הכנסת ר' נעים שאל את שר החקלאות ביום ח' בטבת התשמ"ב (3 בינואר 1982):

בגלל העדר תכנון אנו עדים לתנודות של שפע ומחסור באספקת התוצרת החקלאית.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. מה היא כמות בשר העוף הנאכלת מדי חודש בישראל?

2. מה היא הכמות המאוכסנת כיום בקיור?

היו"ר מ' סבידור:

אנו עוברים עכשיו לגמר הדיון על ההתרחשויות בפתחת-רפיח, לפי הצעת חברי הכנסת מרדכי וירשובסקי ויוסי שריר.

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת יגאל כהן.

גאולה כהן (התחיה):

לא דיברתי כשנפתח הדיון, מפני שלא היה איש משרי הממשלה. שר הביטחון אריאל שרון ביקש להיות נוכח בדיון. הוא נמצא בכנסת וביקש שיקרא לו.

היו"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת גאולה כהן, בשבוע שעבר היו בבית יוטר חברי כנסת מאשר יש היום. אדאג לכך ששר הביטחון יגיע, אבל אני מבקש להתחיל עכשיו בדיון.

גאולה כהן (התחיה):

לא דיברתי על חברי כנסת אלא על שרים.

היו"ר מ' סבידור:

סגן השר קצב נכנס והוא מכבד את ספסלי המערך. חברי סיעת המערך שרויים עדיין בצערם, ומנחמים את משפחת חרין וחבריה שבאו לאזכרה. אני מציע שנמתין עוד שתי דקות.

שר הביטחון א' שרון:

אדוני היושב-ראש, אני מצטער — — —

היו"ר מ' סבידור:

חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ימית היא פצע שותת, אבל היה מי ששפך את הדמים האלה. הכנסת לא תוכל היום לרחוץ בניקיון כפיה. כאשר נתנה הכנסת החשיעית את ידה לעקירת יישובים בארץ-ישראל ולגירוש יהודים מבתים והחליטה על עיקרון של פיצוי חמורות הפינוי, היא הכשילה אנשים ישרים והיתה סרסור לדבר עבירה. ואז רק טבעי שעבירה גוררת עבירה. אבל אין זה גם פלא שהממשלה והכנסת לא מוצאות מוצא ומסתככות והסתככו יותר ויותר. שכן הן מנסות למצוא את המטבע לא במקום שזו אברה.

לו היתה הבעיה רק כספית, כמותית בלבד — לבעיות כמותיות יש פתרון. אבל המקרה שלנו, הצד השני של המטבע, הוא מוסרי. הוא ערכי, הוא מדיני. המאבק בעד או נגד יותר או

הנושא המדאיג אותי יותר מכול הוא העובדה שאין רוצים לחשוב, פשוט אין רוצים לחשוב מה באמת יהיה אם ניסוג. הכה נבדוק באופן הגיוני, נעשה התמודדות ציבורית על השאלה, מה יהיה אם ניסוג ומה יהיה אם לא ניסוג. אבל העניין — טאבו, אסור אפילו להעלות את זה לדיון. לא בממשלה ולא במעון. זה טאבו. זה מזכיר אדם, החושש שאם ילך לרופא להיבדק, יגידו לו שיש לו סרטן. הוא אינו רוצה לשמוע את זה. הוא אפילו אינו רוצה לשמוע את המלה סרטן. הוא אינו רוצה ללכת להיבדק, יכול להיות שאם היה הולך להיבדק היו אומרים לו שבסך הכול זו נולת. אז היה אומר: אתם רואים, אמרתם סרטן וזו נולת. אבל אפילו אם זה סרטן, אולי יש סיכוי להחלמה אם הולכים להיבדק בזמן. אפילו ברגע האחרון? — אבל אין הולכים, ושוב, אותו שיתוף פעולה — יוק, מסקנות — כלום. המסקנה הבאה: קדימה, ישר לתוך התהום. לא לעצור, לא לחשוב. איני אומרת לעצור את הנסיגה, אלא לעצור לשם מחשבה. השתנו נסיבות כשטח מאז חתמנו על ההסכם. יש להגיד: הכה נחשוב. אולי אחר כך אפשר לדרור קדימה ולומר: מובאך אמר שלא ישנה כלום. נכון שהוא לא ישנה כלום. למה הוא צריך לשנות? הוא לא ישנה באמת כלום, כיוון שכל מה שהוא יאמר הוא אומר כבר היום: מורח-ירושלים ערבית; הגדרה עצמית לפלשתינאים; שלום כולל — הוא לא יסכים לפתוח מזה. הוא לא יתחיל מהו כלמחמה, אם נסיק, לא. תהיה מתקפה דיפלומטית. אז אנחנו נהיה אלה ששננה.

אדוני שר הביטחון, בהזדמנות זו אני דווקא רוצה להתמודד, כי אנחנו כן חושבים. אנחנו יודעים שאם נעצור את הנסיגה ייגרם נזק פוליטי, אין ספק בכך, אבל השאלה היא אם הנוזקים האסטרטגיים, המוסריים, הציוניים, הלאומיים, הקיומיים והביטחוניים שייגרמו אם ניסוג לא יהיו גדולים הרבה יותר.

ניקח את שתי התגובות שפוזרתי מהן. הבעיה היא הפחד הפחד הלא-רציונלי, הפחד המיסטי — לא האמוציונלי, אלא ממש המיסטי — של מה שיהיה אחר כך, מה תעשה ארצות-הברית, מה תעשה מצרים אם אכן לא ניסוג. אדוני שר הביטחון, נאמר שאנחנו לא ניסוג. הלא אנחנו יודעים שהאמת היא פשוטה. נשים אותה על השולחן. יש רק שני קווים שרוצים להוביל אותנו בהם, גם יהודים מבפנים, וודאי כל מדינות ערב. לא תהיה מדינה ערבית אחת שתקבל תוכנית שהיא פחות מתוכנית פאחד, לא תהיה מדינה ערבית אחת. היא יכולה לקרוא לזה הסכמי קמפ-דייוויד, היא יכולה לקרוא לזה הסכמי טורקיה, היא יכולה לקרוא לזה מה שהיא רוצה, אבל הכוונה היא אחת. לא תהיה מדינה שתעז לקבל פחות. מה יקרה? המוטיבציה של מצרים, כמו המוטיבציה של כל מדינות ערב, לא השתנתה. עד היום מצרים אינה מכירה בכוחות של העם היהודי על ארץ-ישראל. גם על פתחת-חקה לא. איני מדברת על גבולות. כאשר שאלתי את אנוס מנצור ואת סאדאת, כאשר הוא היה בכנסת — — —

היור"ר מ' סבירור:

חברת הכנסת גאולה כהן, אבקש לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

אין לי זמן לנתח את התסריט — הייתי מציעה לך לעשות זאת. הייתי מציעה לממשלה פשוט לנתח את התסריט — מה תעשה ארצות-הברית, אס ארצות-הברית באמת מעוניינת בחיסולה של ישראל, היא תעשה זאת אם ניסוג ואם לאו. ואם היא אינה מעוניינת בחיסולה של מדינת ישראל, גם אם לא ניסוג — אזי נתמודד עד יעבור זעם והדברים יחזרו למדינת ישראל, שתהיה זקוקה להם, ואלום, כפי שאמרתי, אין לי זמן לעשות ניתוח של התסריטים שכולים להיות.

אדוני שר הביטחון, להרוס מדינה אפשר עלי-ידי תותחים מבחון. אבל אפשר גם עלי-ידי כלכלה בלתי אפשרית מבפנים. הכלכלה היא תוצאה של מה שקורה מבחוץ. של אותה נסיגה. מה זה חשוב כיצד אתה מת — עלי-ידי כדור, או עלי-ידי כך שאין לך מה לאכול, או לומר זאת בצורה פשטנית. אבל זה בדיוק כך. העם אינו רוצה היום לשלם. הוא אינו רוצה. הוא לא חייב לעצמו שזה יהיה התשלום עבור השלום. בתשלום כזה אולי השלום יחיה, אבל אנחנו — לא. העם הזה אינו רוצה לשלם. תראו מה קורה היום באזור, במדינה ובתקציבים. אומנם ויתור על הגדלת תקציב הביטחון, אבל האם אתה יודע מה יהיה בשנה הבאה? אתה עצמך תבוא ותזעיק שמים וארץ כדי להגדיל את תקציב הביטחון. כדי לכסות על הכול. כדי לעשות נורמליזציה גם כזה, הייתי מוכן, אדוני שר הביטחון, לעשות שקט ושלום. אתה, אדוני שר הביטחון, תהיה הראשון שתבוא ותאמר שכל התקציבים של כל המשרדים האחרים יוכפפו לתקציב הביטחון.

שר הביטחון א' שרון:

אני יכול להבטיח לך, חברת הכנסת גאולה כהן, שבשנה הבאה אני אציע צמצום נוסף. אני חושב שמדינה צריכה להשקיע כביטחון מה שהיא צריכה. לא מעבר לזה. כמו בתחומים אחרים. גם בתחום הזה חיים מתקציבים שאינם מאפשרים למדינה להתקיים. האמיני לי, גם כך זה זול הרבה יותר מאשר יום אחד של מלחמה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני שר הביטחון, שמעתי את ההרגעות שלך. "השרון המרגיע" מאוד מדאיג אותי וצריך להדאיג כל אדם כאן. בפרט כשרואים מה מרגיע אותך. טלפנת ממצרים לראש הממשלה והבטחת לו שמובאך הבטיח לך שהוא לא ישנה את דעתו. שהוא ימשיך אחרי אפריל. האם קיווית שמובאך יאמר לך למשל, שהוא לא ימשיך? ראית ונרגעת — כל המדבר ריק מטנקים. האם השבת שלכבוך ימלאו אותו בטנקים, ועוד לפני אפריל? אני רוצה להבין את הפרויקט.

רונן מילוא (הליכוד):

חברת הכנסת גאולה כהן, יש פרינציפ אחד: את המלחמה לא נאחר לעולם, אם תצטרך לבוא, חס ושלום, היא תבוא. אבל את השלום צריך לנסות.

גאולה כהן (התחיה):

עדיין לא ראיתי מדינה החותמת על הסכם שלום המקרב את המלחמה.

אמרת שהכול יודעים שהמלך עירום. האופוזיציה הריקה רצתה דווקא בימים אלה להעביר את חוק מעמד ראש האופוזיציה, דווקא כאשר יש הכי פחות אופוזיציה — לא ראש ולא ידיו ולא רגליים. זה בדיוק היתחי המתאים להציע את חוק מעמד ראש האופוזיציה. ובכן, גם חברי האופוזיציה מנבאים נבואות אפוקליפטיות במחנה: מה יהיה אחרי ה-26 באפריל? כאשר שואלים העיתונאים או המראיינים את רבין: האם המסקנה מכך היא שיש לעצור את הנסיגה בסניף? הוא משיב באופן טבעי: אתה אמרת. אז מה אמרת? שום דבר. שוב, שיתוף פעולה בין הקואליציה ובין האופוזיציה, שיתוף פעולה מלא של השתקה, הרדמה. אין אנוס. שיתוף מוחין. של עם המוכה בסנאטורים עם הנהגה שכבר יודעת לאן היא מובילה, אבל אינה מוכנה לחזור בה מוויתורים שהיא ויתרה. והיא ויתרה כל כך הרבה. מה תעשה היום? — היא ממשיכה. אין לה הכוח לעצור — גם בשביל זה צריך כוח. כשם שלא היה לה הכוח למנוע, אין לה היום הכוח לעצור.

המענק לממשיכים בחקלאות, את התנאים המפורטים במסמך העקרונות."

כלומר, יינתן מלוא הפיצוי, לרבות ערך הנחלה הנקיה, להולכים להתיישבות בויקים, במגן ובליכיש, וכאן בא פירוט מלא לגבי כל נקודה ונקודה. ביסודו של דבר החליטה הוועדה באופן ברור וחד-משמעי לתת פיצוי למי שהולך להתיישבות להקים את נחליו, לשקם את משקו, לתת פיצוי לצער ולסבל, לאובדן הכנסה, ולהבחין אבחנה ברורה בין מי שממשיך בהתיישבות לבין מי שרוצה ללכת, משום-מה, בכיוון אחר.

לצערי הרב, בנסיבות שנוצרו, אם רוצים אנו להגיע לסוף פסוק לטרגדיה הזאת ולמשאיומתן זה, צריכה החלטת הממשלה מיום 12 ביולי 1981 לשמש בסיס להתחשבות, והכרה שכל חלקי הבית יתאחדו סביב ההצעה שהתוספות שהוטחו להחלטת, ונחקלו בהחלטת הממשלה יעוקרו בדרך של מתן איגרות-חוב בלתי סחירות לכמה שנים, ולא במידה שווה לגבי כולם, אלא בהתחשב בסכום הפיצוי למגור החקלאי ולמגור העירוני ולשיקום העסקים שנפגעו. כל סחבת נוספת ואי-קבלת עמדה חד-משמעית תסכן את העניין, תגרום להוצאות נוספות מיותרות, ותפגע ביכולת וכמורל של האנשים להתנהל ולהשתקם מחדש.

אולם, מעבר לכל זאת, לא אהסס גם היום להביע את דעתי, זו שנחתי לה ביטוי פומבי בדיון המדיני מיום 2 בנובמבר 1981. הדברים נכונים גם היום, ומי שרוצה להתעלם מהם יעשה לעצמו חיים קלים. אני חוזר ומשכן לעצמי, ואני חוזר ואומר לבית ולכל חברי הכנסת: הדוברים הרשמיים במצרים, למרות כל ההצהרות על דבקות בהסכמי קמפ-דייוויד, ייאמר לזכותם שהם אינם מרפים מלהשמיע את כוונותיהם, שירושלים היא חלק בלתי נפרד מהסכם האוטונומיה וביתר של האוטונומיה, כפי שהם מבכרים אותה. הם רואים באוטונומיה פרוזדור למדינה פלשתינאית. מי פתי בינינו ולא יאיון לזמירות אלה ולא יכיר בעובדות הטופחות על פנינו, ללא הסכם ברור על עקרונות לביצוע האוטונומיה כבר היום, לאחר כל המשאים-והמתנים במשך שלוש השנים האחרונות?

אלה בינינו שלא יכלו להסכים לפנינו יישובים והצביעו נגד ההסכם, ואלה אשר בתום-לב הצביעו בעד ההסכם — ראו בהסכם האוטונומיה ובנסיגה הכוללת ובוויתור על יישובי הפתחה, הסכם כולל אחר. מי שמנסה להתעלם מכך ולראות בזה הסכם חד-צדדי, ומאמין שאפשר לאחר שלוש שנים, ולאחר השמטת הקלף היחיד שנותר בידינו — היישובים בפחתת-רפיח וימית — לנהל משא-ומתן, אחרי כל מה שאמר על-ידי המצרים, נדמה לי שהוא משחק משחק של כתייענה: ומה שחזרו מזה, הוא מפקיר את המיכור שלנו להגיע באמת להסכם כפי שאנחנו הבינו אותו, כל הבית הזה, כפי שאנחנו רואים את עתיד שטחי יהודה, שומרון ועזה במסגרת האוטונומיה.

נוכח כל אלה חובה עלינו להבהיר בקול רם, ברור ובהיר, הן לרצות-ההכרת והן למצרים: אין אנו חוזרים בנו מההסכם שחתמנו עליו, ואומר זאת אדם שהצביע נגד ההסכם הזה כפי שהיה אז, וכבר, אבל חובה כזאת מוטלת גם על שאר השותפים להסכם, לא נתפרק ממשקנו: לא נמשיך בנסיגה ללא הסכם עקרוני מחייב מחדש, מנשא בכל המכאובים, אבל חלילה לנו להטמין את ראשינו בחול ולא לראות את הסכנות החמורות, המצפות לנו כאשר לא נגיע להסכם על האוטונומיה — איראן חלילה ונבצע נסיגה טוטלית מכל סיני, ומצרים תחזור לשותפות עם אחיזתה הערכית, על עמדותיהן הידועות לגבי מדינה פלשתינאית, לגבי ירושלים ולגבי החזרה הפליטית.

ראש הממשלה איננו באולם, אבל אני רוצה בסוף דברי לפנות אליו. ראש הממשלה מכיר את המסה המוסרית שכבר נמצאת בשטח ותמשיך ותגדל אף יותר מיום בשטח. גם אתה, אדוני שר הביטחון, מכיר את המסה המוסרית הזאת, ויודע להעריך את כוחה. אין אופוזיציה פה, זה איננו מקרה. אבל יש אופוזיציה בשטח, הבית הזה ריק, אבל השטח ההוא איננו ריק, והוא יתמלא מיום ליום.

ראש הממשלה מפתח ממלחמת אחים. במקום לפחד ממלחמה שתהיה שם בין צבא-ההגנה לישראל לבין הצבא ההתקפי המצרי, הוא מפתח ממלחמת אחים באחים. גם אני מפתח, אני מקווה מאוד שצה"ל לא יגרום לכך בפקודתך. אני רק פונה אל ראש הממשלה: אתה, ראש הממשלה, אמרת שאחרי 120 שנה יירשם בהיסטוריה שאתה הוא שיזמח את תוכנית השלום, כדי שלא יירשם בהיסטוריה, שאתה הוא זה שהבאת את המלחמה, או קירבת אותה, יש לך אפשרות אחת. גם שכיחה צריך כוח, כוח גדול. הייתי רוצה מאוד שיהיה לך הכוח הזה, הכוח לראות שנשנתו הדברים, הכוח לראות שלא מה שרצית והתכוונת לו אכן מתקיים בשטח, והכוח לעצור בעור מועד.

היו"ר מ' סבידור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן און.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדיון בנושא בפחתת-רפיח על כל היבטיו, חובה שיתנהל מתוך אחריות וחרת קודש, כיוון שהוא מלווה בטרגדיה לאומית שלא ידענו כמותה מאז קום המדינה. דומה שלא הערכנו נכונה את חומרת הבעיות והשלכותיהן הציוניות, ההתיישבותיות, המוסריות והכלכליות.

רצוני להבהיר קודם כול את עמדתי לגבי המתרחש בפחתת-רפיח. אני סבור שהממשלה עשתה משגה היסטורי בכך שלא העמידה על הסף את האלטרנטיבה היחידה להתנהלות באזור זה — התנהלות מחדש. יש עילה על הדעת — מה הכתיבה הציונית והן הבחינה המוסרית — להמיר קרקע, מים והון מדינה בכסף, לאלה יש רק תחליף דומה. יש מקום לפיצוי על צער, סבל, אובדן הכנסה, וכמובן השקעות עצומות בחקלאות.

לכן, בעקבות ממשלה מיום 16 בנובמבר 1980, שנקבעה במסמך העקרונות, זימה ועדת הכספים דיון בנושא, והחליטה ביום 16 בדצמבר 1980 על הקמת ועדה, שבה היו חברים חברי הכנסת אמורא, גולומב, הדר, פלומין, גרופר, מלמד, אכטבי ואנוכי, הוועדה קיימה ישיבות, בהתחשב בעובדות שנוצרו, וכדי ליצור אבחנה ברורה בין ההולכים להתיישבות לבין אלה שמאסו בדרך זו, המליצה — ואני מטעם: "הוועדה ממליצה לאמץ את עקרונות הפיצוי כפי שנקבעו במסמך העקרונות" בכפוף לשינויים הבאים: 1. שווי הנחלה הנקיה לא יחושב בסכומי הפיצויים המשחלמים. כלומר, כל ההשקעות שנעשו כתשתית בכספי המדינה, לא יחושבו בסכומי הפיצויים; 2. הסכומים בניכוי שווי הנחלה הנקיה והמסים כאמור ייקראו להלן "הפיצוי הבסיסי"; 3. כמגמה לעודד את מתפנתים להשקיע בפעילות התיישבותית, מוצע לתת לכל מתפנה אופציה עד ה-31 במרס 1984 לבחור באחת האפשרויות הבאות — כלומר כבר אז נוכחנו לדעת שבחקופת הזמן שנותרה לא יהיה אפשר להקים יישובים חלופיים: א. התיישבות כאחד היישובים; ויקים, מגן וליכיש. מי שבחור באפשרות זו יקבל, בנוסף על הפיצוי הבסיסי

יהיה 4.1 מיליארדי שקלים, כפי שאמר השר ארליך — סכום גדול ב־700 מיליון שקלים מההצעה הקודמת, המנופחת בלאו הכי; הסכום יהיה גדול הרבה יותר מזה. אני חושש, שכאשר נעשה אחר כך את החשבון, נתקרב ל־6 מיליארדי שקלים. 60 מיליארד לירות יעלה הפינוי. כמה מזה יישאר רכוש שלא יצליחו להעביר אותו, גם אם קיבלנו ארכה, אינני יודע. זה נוסף על זה.

רבותי, בוויכוח שבין שר האוצר לבין ראש הממשלה אני תומך בשר האוצר. אני תומך בשר האוצר, מפני שמי שיועד את מצב המשק אינו יכול שלא לחמוך בו. אי־אפשר להעלות על הדעת שבמצב של היום אפשר לנהוג בנדיבות לב משוגעת, לא מציאותית.

איך קרה בכל זאת שחלק גדול נדבק ברעיון שהכול בסדר ושניתן לעשות זאת? בשנה שבה עולה הצריכה הפרטית ב־13%, בשנה שבה אפשר היה לתת כל מה שנתנו, בהעלאות שכר, בויתור על מסים, ביבוא מפליג וכדומה, כשנוצרת אווירה של "יש לי", אזי גם אפשר להגיע עד השיגעון של פתחת־רפיח, בעיקר תמורת שלום. איזה מס אין מוכנים לשלם בעבור שלום?

מה קרה לנו? חברת הכנסת גאולה כהן דיברה כאן על חלם. לא זה עם שעובד על "אוכר דרפט" בהיקף משוער, בכל תחום. עם כל המסים שלנו, לאורך ולרוחב, כמה שנעמיק אותם, וכמה שנעשה מבצעים של "קומנדו מכס", "קומנדו מכס", "קומנדו מע"מ" ומה שאתם רוצים — נגיע ל־49%, 50%, 52% מהתקציב שלנו. גם אם נעשה תרגילים ככל שנוכל, נכסה עוד 2%-3%. כל היתר זה הלוואות, כל היתר זה הדפסות, ובאים בהצעה: בואו ושיג הלוואות; אנחנו קוראים לזה הכנסות. כולנו מעמידים פנים שיש לנו הכנסות מאיגרות חוב. רק בינואר של השנה שעברה מכרנו איגרות חוב, לווינו מכל אחד מאתנו לשנתיים. מכרנו איגרות חוב צמודות לאינדקס או לדולר ושאלנו הרכה כסף, היתה חגיגה ליומיים, ועכשיו, בתקציב של השנה, עלה סעיף החוזר חובות, קרן וריבית ב־50%. למה? כיוון שמוכרחים להחזיר את מה שלקחנו בינואר בשנה שעברה.

(חבר הכנסת ע' אמוראי משליך מדיעץ פתק לחבר הכנסת י' גיל)

הי"ר מ' סבידור:

זה עדיין לא היה בכנסת, אני מצטער מאוד.

עדיאל אמוראי (המערך):

יעקב גיל (המערך):

אני רק שליח, יש מירוץ שליחים היום.

הי"ר מ' סבידור:

לא, אל תפריע.

יעקב גיל (המערך):

אני במירוץ שליחים היום. הוא אומר שזה היה גם בחקופה שלך ואני מסכים איתו. בחקופה שבה אתה כיהנת.

יגאל הורביץ (תל"ס):

מי אומר שלא? אדוני, אתה אפילו לא הבנת מה אמרתי. גם הלחשן שלך לא הבין. גם אני מכרתי איגרות־חוב, גם ספיר המנוח מכר איגרות־חוב. הוא מכר לעשר שנים, באחוזים נמוכים. ואני מכרתי לשלוש שנים באחוזים יותר גבוהים, וארידור מוכר לשנתיים באחוזים יותר גבוהים. ואני לא מאשים

לא די באלה. ואין זה סוף פסקו. רק עמדה ברורה ואמיצה כיום — לא מחר או מחרתיים — תבהיר באופן חד־משמעי: הסכם כולל ככתבו וכלשונו, או הקפאת המשא־ומתן והקפאת הנסיגה. רק בדרך זו נבהיר באופן חד־משמעי לארצות־הברית ולמדינות, לדידינו וללייבנו בעולם, שאין לנו ברירות וקווי נסיגה מעבר להסכמי קמפ־דייביר. אל נטפח אשליות, אל נעסוק בחשבונות פנימיים; נתאחד היום כולנו בעיקר. אוראו נקדם את השלום באזור, והעיקר, נבטיח את עתידנו וביטחוננו. הדברים נכונים כיום ביותר שאת. טובה שעה אחת קודם. אל נאחר את המועד. בנו תלוי הדבר.

הי"ר מ' סבידור:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אוזן. חבר הכנסת אוזן איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל־הורביץ. ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי גור.

יגאל הורביץ (תל"ס):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, לחלק גדול של חברי הבית זכור אותו ליל שימורים לאחר שדנו יום ולילה על הסכם השלום עם מצרים. נקדענו אז בנפשנו, ואם אפשר לומר בלי מליצה, כל אחד בודאי נקדע פיסית כשעת ההצבעה. חזכרה ההצבעה באותו בוקר, במשך שנים רבות עוד נזכור, לטובה או לרעה, מי בשמחה ומי בעצב, את אותו יום גורלי שבו הוחלט על הסכם השלום, שבכללו פינוי פתחת־רפיח ואופרה. כל אחד יאמר את דעתו, לזכות או לחובה, ורק העתיד יוכיח מי צדק. האם נכונה הדעה שאמר כאן השר שרון, הדעה שאותה אמרו מה בנין ומר דין המנוח, שאנחנו פותחים פתח לשלום וכדאי לשלם תשלום כבד מאוד, כבד ביותר, כדי לפתוח פתח זה ולהגיע לשלום, או שחלילה וחס יצדקו אלה אשר אמרו שנישאר קירחים מן השלום ומסיני.

אני רוצה לקוות, שצדקו אלה אשר הצביעו בעד הסכם השלום. אני עדיין ספקן גדול, ספקן גדול ביותר. אבל שוב אני אומר: העתיד יוכיח. אני רוצה לקוות שגם הסימנים המזהירים, הסימנים המעידים שאולי יש יסוד לחשש, אין להם רגליים, אין להם יסוד. אני מקווה שגם הם יחלפו. אני מקווה שאלה עננים שיחלפו. אני מתכוון למה שאומה הנשיא מובארק, שמתכוונים ליישוב מסיבי בסני, מסיבי — פירוש הדבר הצטופפות אוכלוסייה גדולה מאוד בוונטיל מאוד מאוד צפוף בפתחת־רפיח המפונה, שתאכלס על־ידי המצרים. אני רוצה לקוות שכל זה לא יוכיח חרך זמן קצר שעשינו מעשה שאסור היה לעשותו. אני רוצה לקוות, למרות ספקותי, שעשינו מעשה נכון שיביא בעקבותיו את תחילת השלום, וששלום זה ילך ויתרחב.

אבל היום אני רוצה לעמוד על דבר אחד, והוא הנושא שהועלה בכנסת על־ידי חברי הכנסת וירשובסקי ושריד, הנושא הזה עמד להיות מובא על־ידינו בשבוע שעבר או לפני שבועיים כהצעה רגילה לסדר־היום, אבל הנשיאות לא אישרה לנו להעלותו אפילו על חשבון המלאי הדל שלנו של הצעות לסדר־היום, והדבר נדחה בגלל הדיון הנוכחי.

אני רוצה לומר כאן דברים ברורים וגלויים. גם כשהוצעה ההצעה בממשלה, הצעה מאוד מאוד מוגבלת, בסכום הרכה יותר קטן, עוד לפני הבוררות שנתנו הנחות מפליגות, שלפיהן ההלוואות שניתנו למתיישבים לא חושבו כהלוואות צמודות, ורכוש הוערך כפי שהוערך — גם לפני כל זה הסכום היה גבוה מאוד. ואיני רוצה היום לעשות את החשבון האישי, הצבעתי נגד כיוון שירדתי עד כמה אסור לנו לתת גם את הסכום ההוא, קל ותומר אלף פעמים הסכום המוצע היום. הסכום הזה לא

דרך אפשרית. ואני השגתי לשלוש שנים. אני חוזר ומאשר כל מה שאמרת. ויורם ארידור מוכר איגרות-חוב לשנתיים, ואני מאשים אותו.

עדיאל אמוראי (המערך):
אני כן. את שניכם.

יגאל הורביץ (תל"ס):

אתה כן. אני אני מאשים אותו, ולא אאשים את שר האוצר הבא. שיצטרך לשלם את השיעונויות שלנו, אם ימכור איגרות-חוב ל-18 חודש. ושלא תהיה אי-הבנה: אני מאלה הרצים ומנסים להיות חכמים על-חשבונו של השני ולהגיד: אני יודע טוב יותר. אם אין ברירה, זה מה שקורה כשמדפיסים — וזה מה שאני עשיתי — שלושה מיליארדים ושבע-מאות מיליון שקל. וזה היה נורא. עכשיו הדפיסו 15 מיליארד שקל. וזה נורא כפלי-כפליים. ואם ימשיכו לתת לכל מי שרוצה ולא יתחשבו כמה שאפשר וירצו להיות כעניים ולחלק לכל מי שתובע, לרבות משרד החינוך והתרבות. לרבות כל משרד אחר, אם ירצו לתת לכולם מן הניירות שנדפיס לאחר שנמכור איגרות-חוב — מה אדם חושבים שיקרה באמת?

אם יש ממשלה שיצרה אווירה של "יש לי", וסגני שרים שמעולם לא היו עולים אל הלשכה — מילא. אבל כל אחד צריך להוכיח שהוא פעיל במרחב המחיה שלו. שלא במקרה שמו אותו שם. הוא צריך להוכיח את עצמו בתחום זה או זה. ואיני רוצה לפגוע באיש. אני אומר: כולנו דומים.

דוד שיפמן (הליכוד):
יגאל, אל תרגיז אותי.

יגאל הורביץ (תל"ס):
כולנו דומים.

דוד שיפמן (הליכוד):

יגאל הורביץ (תל"ס):

לא. אני דומה לך. לו הייתי דומה לך הייתי עושה מסיבה בהילטון. כי אתה יפה.

רבותי. כל מה שקורה עכשיו זה בהרגשה. אתם השליטם במידה רבה את הציבור בכך שיש לו, בלי חשבון, בלי לומר את האמת, שאפשר להעלות את רמת הצריכה בשנה אחת ב-13%. עכשיו נזכרם לומר: זו היתה כלכלה נכונה. חילקנו מצרכים בחצי-חינם לכל הציבור, עכשיו צריך להעלות פתאום ב-50% ריאלי את המצרכים. מה היא כלכלה נכונה — זו המחלקת בחצי-חינם, או זו המעלה את המחירים ב-50%? מה היא הנכונה?

אני רוצה לחזור ולומר: רבותי אנשי הליכוד, אני רחוק מכך בעמדותי המדיניות, אבל מי שרוצה ללכת זקוף, מי שרוצה בעצמאות כלכלית ומדינית, מי שאינו רוצה לכרוע על הברכיים ואומר: אני מוכן לכול אפילו לחם ומרגרינה — הרי בין לחם ומרגרינה לבין ההתנהגות שלכם יש תהום כזו. תהום שבין דיבור למעשה, ומי יתייחס? ברצינות לאמירה שלנו שאנחנו מוכנים לעמוד על שלנו אפילו נאכל לחם ומרגרינה?

היור"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת יגאל הורביץ. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי גור, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אם לא יהיה — לחבר הכנסת אריה נחמקין.

מה הולך פה? חבר הכנסת עדי אמוראי, אני מתפלל עליך: קודם צעקת קריאות מן היציע — —

שום גזר לאומי ושום שר, שלא תהיה אי-הבנה, אני עוסק בחשבונות המפלגתיים של נטורי-קרתא שלכם.

יעקב גיל (המערך):

למה אתה מדביק תוויות? אני מבין.

יגאל הורביץ (תל"ס):

תן לי לדבר לפי דרכי. למה קראת לי קריאת ביניים שלא לעניין?

עדיאל אמוראי (המערך):

הרשה לי, אני מבקש.

היור"ר מ' סבידור:

מה זה? אני לא נתתי לך רשות דיבור.

עדיאל אמוראי (המערך):

הרשה לי, אני מבקש.

היור"ר מ' סבידור:

קודם תשב, אחר כך אתן לך את רשות הדיבור. קודם תשב.

יעקב גיל (המערך):

איזה מין סגנון זה, חבר הכנסת הורביץ?

יגאל הורביץ (תל"ס):

על מה?

יעקב גיל (המערך):

כאשר אתה מתריס על משהו, אני אומר: גם בתקופה שלך, ואתה מסכים לזה.

יגאל הורביץ (תל"ס):

ודאי.

יעקב גיל (המערך):

או למה אתה צריך לדבר על סגנון?

יגאל הורביץ (תל"ס):

אתה אומר לי פה דבר שאני מסכים אתו. או מה אתה מתכבט פה בכעס, כאילו אני מפיל על משהו דבר שאני מתנער ממנו כעצמי? ועוד איך אני מסכים לזה.

הרשה בבקשה לחבר הכנסת אמוראי לשאול, אדוני היושב-ראש.

היור"ר מ' סבידור:

בבקשה.

עדיאל אמוראי (המערך):

בפברואר, ינואר, מרס 1983 יהיה החזר חובות גדול מאוד, והוא אינו תולדה של מלחמת יום הכיפורים — זה יגיע ב-1984. אתה, בהיותך שר האוצר, יצרת את התקדים ושברת את הכלל שאין הלוואות קצרות מועד. אתה החילת בהנפקות ובהלוואות לשלוש שנים. כלומר, אתה מכרת את העתיד הקרוב. ויורם ארידור רק קיצר בשליש.

יגאל הורביץ (תל"ס):

נכון. נכון. עכשיו אמשך בשלי, אם תרשה לי.

רבותי, אני לא אאשים שום גזר לאומי ולא אעשה חשבונית מפלגתיים. חשעם היטב: ספיר המנות, כמו שאמרת, מכר איגרות-חוב לעשר שנים ויותר, בארבעה-חמישה אחוזים השיג דולרים בחוץ ובתנאים טובים מאוד בארץ. כשאין למנהל בנק, או למנהל מלון, או לעקרת-בית, כמה למלא את הצרכים שלהם, הם הולכים לשוק ומשיגים כסף בכל

המקורות והכספים. הזורמים אל עוצרי הנסיגה גם ממקורות ממשלתיים וגם מתרומות פרטיות, תורמים כמובן להתעצמות האשליה. אולם מעבר לזה מושתתת ההתנגדות לפינוי גם, ואולי בעיקר, על איתותים ברורים, שמא בכל זאת לא יתבצע שלב זה בהסכם השלום. שדרים אלה מגיעים מחוגי ממשלה ומפלגות כאחד, גם אם ניסוחיהם וכוונותיהם שונים. משפטים כמו: ידעו המצרים והאמריקנים שסיני עדיין אינה בכיסם: או: אם לא יושג הסכם בדבר האוטונומיה — כי אז נעריך מחדש. אלה ואלה, גם אם הם באים ממקורות שונים וכוונותיהם שונות — צלילם באוזני התושבים בימית זהה ומשמעותו: לעצור. כינתיים אין זדים.

ולכסף הרי אין עוד חשיבות. מה הן החממות בחרובית — מתריסים המתנגדים לנסיגה — לעומת הנפט, שנשטנו כסיני, תזוחת זה"ל על כל מתקניו ואפילו הפיצויים למתפנים?

על רקע ירידת ערך הכסף בשנים האחרונות, התפרשויות שרי אוצר ושניינים קיצוניים במדיניות הכלכלית, איבד הציבור כל יכולת שיפוט של טוב ורע, הרבה או מעט — בכספים.

אגב, רק לפני שבוע שמענו משר הביטחון כמה ימי לחימה, נשק ותחמושת ייחסכו בעתיד עליידי הארגון מחדש במערכת הביטחון — דבריו עדיין טעונים הוכחה, אדוני שר הביטחון. אולי תעשה לנו חשבון על כמה ימי לחימה ויתרה הממשלה בפועל ומייד עליידי תוכנית הפיצויים המורחבים? גם כאן מסמר האבסורד שיער. כי הרי יש כאן פגיעה כפולה בביטחוננו — גם פינוי אזור חיוני וגם פגיעה משמעותית בהתעצמותו של זה"ל.

שמעתי בימית, כמו גם כאן בכנסת, את הטענות של עוצרי הנסיגה בדבר חוסר הערך של השלום ואת ההנמקות האסטרטגיות והכלכליות של פרופסור נאמן נגד ויתור על חצייה סיני כולו. כאלה כמו באלה אני רואה בדאגה רבה את "תסמונת פני ואלנסה", קיצוניות העלולה להוביל לאובדן.

כאשר שמעתי וקראתי על ההכנות של התנועה לעצירת הנסיגה לתקופת מצור, לא יכולתי להשתחרר גם מתחושת "תסמונת מצרה" במשמעותה השלילית דווקא — של נכונות להתאבד ללא צורך. הדת היהודית שוללת התאבדות אישית. האם היא נותנת הכשר למעשי התאבדות ציבורית ולאומית?

חנן פורת (התחיה):

מי מדבר על התאבדות?

מרדכי גור (המערך):

אני קובע לפניך — לעצרי, חבר הכנסת נאמן איננו נוכח כאן — באופן חד-משמעי, שפינוי סיני, כל עוד אנחנו מחזיקים בעמדותינו כמזרח ובצפון איננו מתקרב למצב של התאבדות ביטחונית.

חנן פורת (התחיה):

אמרת דברים הפוכים בביתך. שמעתי מפיו דברים הפוכים.

מרדכי גור (המערך):

קרא קריאת ביניים, ואני אשיב עליה.

כפי שאמרת, כל עוד אנחנו מחזיקים בעמדותינו כמזרח ובצפון, פינוי סיני איננו מתקרב אפילו להתאבדות ביטחונית, ואל יהלכו עלינו אימים. מה עוד שתגובות של פניקה קיצונית בנבול מצרים ולגבי המשך תהליך השלום עלולות לפגוע גם בסיכוינו לשמור לעצמנו את הדרוש לביטחוננו ביהודה, בשומרון וברמת הגולן, וזו הנקודה המרכזית.

עדיאל אמורי (המערך):
לא קראתי מהציע.

היו"ר מ' סבירור:

— — — אחר כך אתה נכנס ומתייצב ליד המיקרופון. ועכשיו אתה עומד ומקיים דיאלוג.

עדיאל אמורי (המערך):

מה זה. צריך להיות כאן כמו כיתה בבית הספר? קצת חיים.

היו"ר מ' סבירור:

לא, זה מפרע. אל תגיד לי "בית-ספר".

עדיאל אמורי (המערך):

בפרלמנט הבריטי נכנסים וקוראים קריאות ביניים.

היו"ר מ' סבירור:

אל תעצט לי מאמרים. זה לא קיים בשום פרלמנט בעולם.

עדיאל אמורי (המערך):

זה קיים.

היו"ר מ' סבירור:

זה לא קיים. לא מקובל לקיים דיאלוגים עם מישור בעמידה. אני מבקש ממך: ציית להוראות היושב-ראש. זה הכול.

בבקשה, חבר הכנסת מרדכי גור.

מרדכי גור (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ימית עולה היום, ובימים האחרונים, על הפרק עקב כמה סיבות: לכולנו מצפון לא נקי. יש לנו הרגשה שוויתנו על, האזור מהר מדי, מוקדם מדי וללא כוונה היסטורית. יש לנו מצפון לא נקי כלפי התושבים. שהלכו מטעם המדינה והחברה באמונה שהם מתיישבים בספר למען ביטחוננו. יש לנו מצפון לא נקי כיוון שבעוד החברה כולה יושבת על סיר הבשר, גרים ושהים בימית אנשים המוכנים להיאבק למען מטרה — לא מתוך סלונים של ימי שישי אלא כתנאים של הקרבה וקשיים. יש לנו מצפון לא נקי, כי אנו מודעים לכך שבימית נוצר חקרים מזמן ומסוכן לגבי כל שאר האזורים ששוחזרו ב-1967, ובימים האחרונים התחזקה תחושה זו עקב הצעות שונות הקשורות אפילו לירושלים ועקב הדים המגיעים ממצרים. יש לנו מצפון לא נקי עקב רפיון-נפש מסרים ואובדן הנכונות להתמודד עם סיכונים וסיכויים, ואנו נכנעים למציאות שאין, כביכול, אפשרות לשנותה.

על כל אלה, חברי הכנסת היקרים, על כל אלה אנו מכים על חטא, ולכן גם נוגעת ללבושנו הסממה הסמלית — "אל נא תעקרו נטוע". מכאן נובע גם העידוד הניתן לתושבי ימית הן בפיצויים כספיים והן בצורת התנועה לעצירת הנסיגה.

ביקרתי לפני כשבועיים בפחת תרפיח. אי-אפשר לתאר את המצב שם אלא כתיאטרון האבסורד: מצד אחד דומים כבר חלקים באזור למפולת רפאים נעוצת ומונוח — דשא מצהיב, פרחים נבולים, קירות מתקלפים וערמות שירים של דהיטס ופופים; ומצד שני — התעוררות וחיים שוקקים ויישובים חדשים לחלוטין. על גבעה נישאת, המשקיפה אל חוף הים המעוטר באלפי חמרים ודקלים, יוצקים יסודות לבית-כנסת חדש המיועד ל-250 מתפללים ומשקים גינות מוריקות ופורחות ליד קרוונים קטנים אך ורחשי חיים של נשים, ילדים ותינוקות.

קשה להעלות על הדעת מבוכה גדולה מזו של יאוש ואכזבה על עבר שנשבר עם מקורה ואמונה לעתיד כה קצר.

להמשך הדרך המבטיחה של שלום וביטחון, בתחושה של צדק ונכונות למאבק.

את המאמץ העיקרי אנחנו צריכים להקדיש מהיום לפיתוחם של כל האזורים הנמצאים ברשותנו ועשויים לעלות במשאומתן בעתיד, ואם נגלה היום את גדולת הנפש בהשלמת תהליך השלום עם מצרים, לא יקשה עלינו להתמודד במאבקים האלה בעתיד. אם נמצא את השילוב בין צדקת הדרך המדינית לבין ההסתמכות על עוצמתנו הצבאית, אפשר יהיה להוציא מהקללה הזאת של היתור על השטחים ועל היישובים, ללא הצדקה וצורך, את הברכה שבעתיד לא נחזור על הדבר הזה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת גור, רשות הדיבור לחבר הכנסת אריה נחמקין ואחריו, אחרון. — לחבר הכנסת בני שליטא, אלא אם כן בינתיים יבוא חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
לא, הודעתי שהוא לא יבוא.

היו"ר מ' סבידור:

הוא לא יבוא, בבקשה, חבר הכנסת אריה נחמקין.

אריה נחמקין (המערך):

כבוד הושבע-ראש, כנסת נכבדה, נפל בחלקי להיות בין היוזמים, המתכננים והמלווים את הקמת אזור ההתיישבות בסניף, באזור פתח-תרפיח ולאורך ים סוף. הוכחנו שאזור דיונות שומם, שהיה שמש ממתישבים במשך דורות, יכול היה בעזרת עם ישראל ובכינוי להפוך אזור חקלאי פורח ומשגשג. היה בו גם סמל לביטחון ולעוצמה של שלום. שנים רבות האמנו שאזור זה, במצב מתחרפיח ולאורך ים סוף, יהיה סמל של שיתוף פעולה בינינו לבין עמי ערב. לא בנו שם מחנות צבא, לא הקימו שם חומות מגן. הקימו שם בית למתיישבים לדורות.

לא הייתי שותף לבית הזה בדיונים שלפני קבלת הסכמי קמפ-דייוויד, אך ככל הזדמנות ובכל פורום ציבורי הבעתי את דעתי, שהשלום, לענשב עמו מחויבות ולענשב אזורי אלה, אינו שלום אמיתי, כי הוא רצו המצרים שלום בכל תנאי, היו משלימים עם היות האזור הזה סמל לשלום העתידי בינינו. אך הבנתי שלא היה אפשר לחתום על שלום ללא התשלום הכבד והנורא הזה.

אני מניח, שהוא הייתי בכנסת ההיא, הייתי מצביע נגד, אך בדיון ההסכם קיים, ויש לכבדו. גם היום אני משוכנע שאפשר היה, ביתר סבירות ועם עצבים חזקים יותר, להגיע להסכם השלום בלא למסור את היישובים, שהם כה חיוניים לנו גם מבחינה מעשית וגם מבחינה סמלית. אך איש היה — היה.

היום האזור מפוצל ושסוע. יש בו כמה קבוצות מאפיינות. יש קבוצה של חברים: שאני מכבד אותם מאוד, האומרים: לא נגלה משאומתן על פיצוי לביטחון ולמשקנו. אינו חושב שהם מפריז חוק כשהם אומרים: על כך אין מנהלים משאומתן: זה ביתנו ומכאן לא נוז. אני מניח שאת החוק וההחלטת הכנסת הם יכבדו. יש קבוצה שנייה, שהיא הרוב הגדול אך רוב דומם, שאינו מנהל משאומתן ומוכן היה לקבל כל פסיקה של המוסדות המוסמכים.

לצערי הרב — ולא אתה הבעתי את דעתי, לא בפורום כזה, לא מעל במת הכנסת — את המשאומתן בתחילתו ניהל בעיקר מי שהיה אז שר החקלאות והיום שר הביטחון, אריאל שרון. גם אז הבעתי את פליאתי על שהוא לא יכול היה לעמוד

אין ספק שיש אמת לא מבוטלת בדאגתם של אנשי ימית לעתידנו ולביטחוננו. אי-אפשר וגם אסור להתעלם מלהט אמות, מסירות והקרבנות. הרעיון המרכזי של התיישבות-ספר ביטחונית, שאותו הם אמורים לייצג במאבקם, היה נכון והוא נכון גם היום. בצדק אנו חוששים שפינוי היישובים מערער יסודות חיוניים של הציונות הבונה, ואין ספק שאסור היה לוותר עליהם ללא מאבק — חבר הכנסת פורת, הקשב — אסור היה לוותר עליהם ללא מאבק, גם למען עצמם וגם למען היישובים האחרים ביהר השטחים.

בתנאים אלה אני שותף אתכם לראגה, כי במקום מדיניות שקולה ועקבית, הנובעת מתהליך השלום ומודרכת על-ידי, אנו עדים בחקופה האחרונה למבוכה חמורה הנובעת מהתפרצויות עצבניות של מלל ותוקפנות, המצביעות על חוסר ביטחון ועל אובדן האמונה בדרך. במצב כזה אי-אפשר לדעת מה ילד יום. לכן, מהדיון הזה חוצת הכנסת לצאת מחדש אמון וביטחון בדרך השלום וגם בדרך הגשמתו. עלינו להימנע משגיאות של הקצנה במלל ושל הקצנה בוויכוחים שנעשו בעבר, ועלינו להציג שיקול-דעת אחראי ומבוסס כלפי העתיד.

יאימר באופן ברור וחד-משמעי: את השלב הראשון בהסכמי קמפ-דייוויד בינינו לבין מצרים עלינו להשלים ללא כל "אם" ו"ולא". כל איכותה המוסרית והמדינית של ישראל — כלפי עצמה וכלפי העולם — קשורה במחויבות שלנו לשלום ולהסכמים שעליהם חתמנו. ידע העולם וידעו הישראלים, שלמרות הסיכונים אשר נטלנו על עצמנו עם פינוי סני — חבר הכנסת פורת, אתה צודק שדיברתי על כך לא אחת והרכב מאד גם בפרוודורים בכנסת — שהם רבים ועמוקים, אנו נאמנים לרצוננו בשלום עם שכנינו. רק על בסיס זה נוכל לעמוד בעתיד על החינוי לקיומנו ולהתפתחותנו כעדה, ביהודה, בשומרון ובגולן. מבחינה פונקציונלית וטריטוריאלית כאחת, רק על בסיס של רצון טוב ורוחב נפש נוכל להמשיך ולדבוק בירושלים מאוחדת וריבונית, ושכנינו יאמינו בכוונותינו הרציניות לקיום משותף של כל הדתות והלאומים, תוך כבוד ורצון טוב הדדיים.

זאת ועוד, רק עם המשך תהליך מדיני אמין ומבוקר נוכל לשמור על עדיפותנו הצבאית ולשכנע את שכנינו בעדיפות סיכויי השלום על סיכויי מלחמה. אסור שהתקדים של הנסיגה מסיני יכבד עלינו בכל משאומתן לשלום בעתיד עם כל מדינה ערבית אחרת, כי צפוי לנו מאבק קשה גם בירושלים וגם באזורים אחרים, ולשם כך דרושים לנו הרצון הטוב והאמונה גם בתוך העם וגם בעולם.

אולם, אסור לנו להתחיל לוויכוחים משמעותיים ובלתי-מוצדקים לטובת ארון, מתוך חשש בלתי מוכח שאחרי אפריל 1982, כביכול, יבוא המכול, "בהשקט ובבטחה" — זאת צריכה להיות דרכנו היום, לא להתחיל "בקול ענות גבורה" מיותר ולא להלך נכאים "בקול ענות חלושה" — קולות שכבר נשמעים בקצות המחנה.

מצרים אינה יכולה להשתחרר באחת מתהליך השלום, גם אילו היתה רוצה בכך. אינו משוכנע שזה יהיה לטובתה בעתיד הנראה לעין, לא מבחינה מדינית ולא מבחינה צבאית. ההנהגה המצרית משוכנעת שדרכה היתה נכונה מבחינה מצרית פרטית ומבחינה ערבית כללית. עובדה היא שרק הם, מכל ארצות העימות עם ישראל, מקבלים בחזרה את כל אדמותיהם. קשה להניח שיימצא פיתוי סביר כלשהו מהעולם הערבי, אשר יעמיד הישג זה בסכנה. לכן, עם כל כאב הלב ורגשותו החרטה, עלינו להשלים את שלב השלום המלא עם מצרים, ולצפות קדימה

נחמקין לגאוס הבכורה שלו. חקלאי שורשי, איש נהלל, מגידוליה הפוריים והיפים של הארץ הזאת. חקלאי אמיתי, מוכיל תנועת המושבים, מהגדולות והמפוארות שכתנועות ההתיישבות בישראל. סגן-אלוף בצה"ל, איש שהטביע את חותמו על הארץ הזאת, ויותר מכך — עוד יעשה כהנה וכהנה. אני מאחל לך כל טוב.

אני שייך לאלה הסבורים שהפיצויים גבוהים מדי. אל נחלק את הכנסת לאלה שדואגים לאמצעי הרווחה ולארכלוסיית הרווחה ולא לה שכיוול אינם דואגים לזאת. שמעתי מעל כמה זאת את המלה המופנית כלפי החלוצים האמיתיים של הארץ, בנוסח: מושחתים — והודעו עתי. אלה היושבים היום בימית ובפתחת-רפיח לא הלכו לשם למען "תפוס ככל יכולתך". הם לא תפסו להם חזקה, הם הלכו בשמה של מדינת ישראל, הם הלכו בציוויה, הם הלכו להפריח שממות. הם נעקרים היום מבתיהם, ושלא יהיה הדבר הזה קל לאיש מאתנו. זה לא קל לאיש כעם ישראל. זה ודאי וודאי אינו קל למי שנאלצים להיעקר ממקומם.

אנחנו עוד נודק לחלוצים האלה. צריך עוד להפריח את הגליל, צריך עוד לעלות על הגולן, צריך להתנחל ביהודה ובשומרון. כאשר נודק לחלוצים האלה — לא נמצא אותם במחנות של אותם יפיינפש, חלוצי הנסיגות, חלוצי ריוגנוף, המדברים גבוהה גבוהה ומוכנים לשמור על החוק אפילו במחיר של שיסוי חיילי צה"ל במתנחלים ובמתיישבים, ובלבד שהדבר ייעשה אחמול, שלשום, אין מסתפקים בהצהרות של הממשלה, של ראש הממשלה, של שר הביטחון, של כל הגורמים האחראים בממשלה הזאת. האומרים השכם והערב, שהשלום הזה ייכון ומדינת ישראל תכבד אותו ככתבו וכלשונו. פירוש הדבר, שתבוצע משם נסיגה, ואם אפשר לכבד את הנסיגה בדרכים של נועם ולא במקל חובלים — מוטב.

עניין הפיצויים איננו דבר חדש. אני בהחלט יודע שהיה פה ניצול של מצב. אבל כבר היו דברים מעולם. יושב פה חבר הכנסת משל, שהוא וחבריו טבעו את המטבע הזאת של "הב ליי". שמעתי ששילמו 350% במקומות מסוימים, למשל בתמנע, שילמו לפעמים יותר מהמקובל, משום שהיתה סיטואציה מסוימת שנאלצו להיכנע לה. הדברים האלה קורים.

ירוחם משל (המעריך):

למי קבעה ההסתדרות 350%?

בני שליטא (הליכוד):

לפועלי תמנע נתנו עד 350%.

ירוחם משל (המעריך):

אתה אמרת שההסתדרות קבעה.

בני שליטא (הליכוד):

ההסתדרות היתה בין התובעים.

ירוחם משל (המעריך):

זה לא נכון.

בני שליטא (הליכוד):

תן לי להמשיך, בבקשה.

ירוחם משל (המעריך):

אם תגיד דברים כאלה — לא תמשיך. תבקש סליחה ואחר כך תמשיך. אתה ידוע כמי שמדבר דברים לא נכונים. אך אינך מעז לבקש סליחה.

בני שליטא (הליכוד):

אתה לפעמים גם דורש כשם ההסתדרות תשלומים בעבור ימי עבודה שלא היו.

בלחץ של מתי-מספר קיצוניים מאוד, שהפכו את ביתם נושא למסחר ולמשא-ומתן על שיעור הפיצוי. אין אסון גדול מזה. זה נראה לי חמיר מחר. כי אני יודע היכן גדל שר הביטחון ומה היתה צוואת אביו. לא התקבל על דעתי. שיישוב בישראל יהפוך נושא למשא-ומתן כספי בין נותן ולוקח. לא התקבל על דעתי, שהביעה תהיה יושלמו להם כשיעור את ביתם, מפני שאנחנו נוטשים יישובים עבריים באזור שבו לא נישלנו איש. באזור שלא היה נתון לשום איש ואינו נתון למצרים גם היום, אלא אם כן הם היו מעוניינים, ובצדק מבחינתם, לקבל נוסחה שתהיה טובה מחר לירדן ולסוריה. שבה נאמר: עד השעל האחרון, עד גרגר החול האחרון תחזירו לנו, גם אם תנשלו משם את בניכם שהלכו להתיישב. בזה אני רואה את האסון הגדול ביותר, אך ייתכן שלא היה אפשר אחרת.

מדוע הפכנו את זה למקח וממכר של שוק? מה קרה לנו? קופחו אנשים, האם אפשר להקטין את צערם במתן סכומי עתק, שאין בהם צורך? האם אתם יודעים איך אנחנו משחיתים שם את המשפחות? האם אתם יודעים איך הרסנו את החשתיית החברתית? האם אתם יודעים שאנשים אינם יכולים לצאת מהטראומה הזאת ולחזור לחיים תקינים? וזאת גם לאחר שהם יעזבו את האזור. אלה הדברים הכואבים לי בעיקר. לא סכום הכסף, על אף שאני יודע ושותף לדעתם של דוברים קודמים, שהפכנו מעם כונה ועמל, החי על גינע כפיו, לעם בזבזן המשחית את עתיד בניו. אנחנו מפזרים, ולא מהשנה הזאת, גם לא מלפני שנתיים, בתקופה לא קצרה הפכנו הכול לשוה-כסף. כמעט אין ערך לדבר, זולת ערכו הכספי, ובזאת אין הבדל בין חברים אלה לבין חברים אחרים. יש שנהגו ביתר אפיק ויש הנהיגים בפחות אפיק, אך כל עניין הפך אצלנו נושא למשא-ומתן על גובה הפיצוי: גובה הפיצוי לאלה העוזבים את מכרות הנחושת, גובה הפיצוי לאלה המפסיקים את עבודתם כשנסגר מפעל וגובה הפיצוי לאסונות הגדולים יותר אצלנו. אני חושב שזוהי אנחנו כורתים את הענף שעליו אנחנו יושבים.

לא נוכל לעולם לשלם לאנשים העוזבים את ביתם את המגיע להם באמת. לכן לא נוכל לפצות על צערם, ונצטרך לשמור על הקופה כדי שנוכל לבנות יישובים חדשים, חברי וידידי חבר הכנסת יגאל הורביץ, מעולם לא קיבלתי את הנוסחה האומרת שכדאי לשלם פיצויים יותר מאשר לבנות יישוב חדש. כשמשלמים פיצוי, מנהלים את המשא-ומתן באמצעות עורכי-דין, עורכי-דין שהם טובים יותר מאלה המנהלים את המשא-ומתן טעם המסדר, והם הוכיחו את יכולתם, יעילותם והבנתם במשא-ומתן. הגענו לידי אבסורד נורא. אפשר היה להציע לאותם מתיישבים אזור חלופי, שהיה עולה 20% ממה שעולים היום הפיצויים, המעורדים אנשים ללכת העירה או לרדת אל הארץ. גם כאלה יש שם, ואני חרד לתהליך שהוא רק בתחילתו.

המלצתי היא זאת: יהיה אשר יהיה הסיכום של המשא-ומתן, עליו לעבור חקיקה, כדי שלא נעמוד בפני שורה ארוכה של בג"צים, עם ערעורים על פסקי-דין או על סיכומים שנחקלו עליידי מנהלי משא-ומתן. רק אם זה יעבור בכנסת ויוצע כחוק, יש סיכוי שהפרשה תיגמר, על אף שלדעתי זו פרשה מבישה ומשחיתה — לא את היושבים בפתחת-רפיח אלא את עם ישראל על הוריו ובניו, את עם ישראל כולו.

היו"ר מ' סבידור:

תודה רבה לחבר הכנסת נחמקין. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, אחרון הנואמים כדיון זה.

בני שליטא (הליכוד):

עונג רב הוא לי לברך את עמיתי וידידי חבר הכנסת אריה

בגבול הדרומי, חשוב שנוכל לומר לכינונו, שעשינו הכול, ניסינו הכול, רצינו בכל מאדונו בשלום, ולא זכינו לו.

שולמית אלוני (המערך):
כל זה שווה כסף?

בני שליטא (הליכוד):
זה גם כן שווה משהו.

רבותי, אני לא השתתפתי במשאומתן על הפיצויים, ואיני רוצה להיות בבחינת חכם שלאחר מעשה. סגן ראש הממשלה קיבל מנדט מטעם הממשלה ללכת ולנסות לסיים את העניין. אני חושב שהפיצויים גבוהים מעבר לכל שיעור. אני מציע לקבל אותם כמות שהם, ולקזז אותם באמצעות חוקי מס הכנסה ואיגרות חוב.

הי"ר מ' סבידור:
רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, לדבריי סיכום כמציע:

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בחלק האחרון של הדיון נסב הוויכוח בעיקר על הצד הכספי, כאשר השאלה, כפי שהוצגה על-ידי המציעים בעת העלאת הנושא, היתה "ההתרחשויות בפתחת-רפיח", והיינו לא רק חשלוש הפיצויים הרכים, אלא מה שקורה באזור הזה בקשר לפיצויים.

הרי אנחנו נמצאים כאן במצב מוזר לכאורה. מדובר במדיניות הממשלה, מדובר בהסכם שלום שהשיגה הממשלה ומרבית האופוזיציה תמכה בו. והנה אנחנו רואים, שדווקא מקבוצות התומכות בממשלה ומאשים שהם חלק מהממשלה באה ההתנגדות הגדולה ביותר להסכם הזה, וזאת אינה התנגדות אידיאולוגית בסימפוזיונים או בוויכוחים, אלא בהצהרות מפורשות, בהתארגנות בשטח כמגמה להתנגד בכוח לפינוי מהאזור. ולכן השאלה אינה השאלה הבסיסית, האם המדיניות טובה אם לאו — על זה הוכרע בכנסת לפני הרבה זמן בהכרעה חריגשמעית וברורה — גם אין מדובר היס בפיצויים. כלומר, יש ויכוח גדול. לדעתי ולדעתנו, יש כאן בזבוז כספי יציבור בצורה משועת ונוחנים סכומים גדולים מדי. אבל עיקר הוויכוח אינו רק על הכסף ועל עצם הנסיגה, אלא על ההתנהגות של אנשים באזור, ובייחוד על התנהגות הממשלה כלפי אותם אנשים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרי אנחנו מדברים על פעולה שצמחה למעשה לנגד עינינו במשך חודשים מספר. זה התחיל בספטמבר על-ידי קבוצה קטנה של אנשים שפלשו למושב תלמייסוף, הקבוצה היתה קטנה, האנשים לא היו מאורגנים, ואפשר היה להוריד אותם בקלות מהמקום, משום שהם באו לשם ללא זכות, תפסו רכוש לא להם, ולממשלה היתה כל הסמכות לקחת את האנשים האלה ולבקש מהם לרדת מהמקום. הממשלה לא עשתה זאת, התייחסה בזלזול, אם לשפוט אותה לכך זכות, או בצניות. אך אם נשפוט אותה לכך חובה, היא נתנה לאנשים להישאר שם. הגיעו אנשים ממקומות אחרים, מכל חלקי הארץ, תפסו בתים, תפסו רכוש, קיבלו אספקת מים וחשמל מגורמים ממלכתיים, קיבלו שירותים אחרים מהממשלה, וראו בהם אנשים שבאו לגור באזור. אפילו כאשר האנשים האלה לא התביישו ואמרו במפורש, שהם מתכוונים לבוא לשם, כדי להתנגד לנסיגה מהפתח ולחבל בהסכמי השלום, עמדה הממשלה מנגד, לא עשתה דבר וחצי דבר, ורק אמרה כל הזמן: יהיה בסדר. בבוא העת אנחנו נוריד את האנשים.

ירוחם משל (המערך):
צדיק גדול אחת. אתה ידוע כצדיק גדול, צדיק במרומים יושב. על ימין ועל שמאל אתה מחלק ציונים. היותה בחלוקת ציונים.

בני שליטא (הליכוד):
אני נוהר מאוד, אבל לא ממך.

ירוחם משל (המערך):
אתה נבהל מאוד. אחר כך אל תבקש רחמים.

בני שליטא (הליכוד):
הייתי מתפלא מאוד אם לא היו מתנגדים לפינוי סיני. מה רציתם? — בפעם הראשונה בחולדות ההתיישבות, התיישבות שעבור מדינת ישראל היא חלק מהווייתה. יישובים נעקרים ממקומם. האם רציתם שהדבר יעבור כך חלק ופשוט. כולם יוצאים החוצה, אולי בשירה?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
ברצוני לשאול שאלה: האם לכל אלה שפוגו מהעיר העתיקה שילמח פיצויים? האם עבור רגשות שילמח פיצויים? לעגונות המלחמה שילמח? בושח וחרפה להשמיע זאת. האם שילמח כסף לאלמנות המלחמה של צה"ל עבור רגשות שלהן? האם עבור רגשות משלמים כסף? בפעם הראשונה משלמים כסף עבור רגשות. האם אתה מסכים לזה?

הי"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת שליטא, זו היתה שאלה רטורית, אינך חייב להשיב.

בני שליטא (הליכוד):
יכוא דים — ואני מאמין — שנקיים משאומתן לשלום בגבולות אחרים, ואז ממשלת ישראל, כל ממשלה שהיא, תתבסס על הקושי העצום שהיה בפינוי היישובים בימית ובפתחת-רפיח.

שולמית אלוני (המערך):
— — על הסתייגה, נכון?

בני שליטא (הליכוד):
העובדה הזאת, שאנחנו הקרבנו פה קורבן אדיר תשמש לנו תמיד לקח. אם זה יהיה איזה שהוא תמורה אדום לממשלות ישראל בעתיד, אני לא אצטער על כך.

רפאל סריסה (המערך):
מה עם אנשי דירזוב? אנשי דירזוב ירדו בפרוטות. מה ההבדל בין אלה לאלה? האם האפליה היא מפני שהם שלא צעקו?

בני שליטא (הליכוד):
אשיב לך בסוף דברי.

יש הטוענים, שהיינו צריכים לקיים שלום מבלי לעקור יישובים. יש המהדרין, הטוענים שהם בעד שלום, אבל בתנאי שמדינת ישראל תשב על תעלת סואץ. אין לי ויכוח עם אלה שטוענים את הטענות האלה. כולם בבחינת גיבורים שלאחר מעשה. הממשלה אינה מבטיחה לאיש שחתמנו כאן על שלום לאלף שנים.

גאולה כהן (התחיה):
למה לא?

בני שליטא (הליכוד):
אנחנו מכירים את הסיכומים, אנחנו מכירים את הבעיות, והעין פקוחה תמיד. אבל אם ניאליץ אי פעם להילחם שוב

הפיצויים. אדוני היושב-ראש, מדברים פה רבות — ואני פונה אליך, אדוני היושב-ראש — מדובר רבות ככאב של האנשים הנמצאים באזור. אני מוכן לקבל ולהאמין, שמי שצריכים לפנות את בתיהם, שבהם השקיעו עמל, מאמץ ושנים, כואב להם הצורך לעזוב את בתם. אני יכול בהחלט להאמין לדבר הזה, אבל, לדעתי, אנחנו משתלטים מדי להבין את הכאב, ושוכחים את הנזק שהפעולות המתרחשות היום בימית גורמות לחברה בישראל, סגירת עיר, שרפת צמיגים, התנגדות לכוחות המשטרה — כל אלה יהיו נורמות של התנהגות של הציבור הישראלי בכל חלקי הארץ לעתיד לבוא.

הממשלה, האומרת שהיא תפעל לסילוק האנשים מהשטח כבוא העת, שוכחת שהיום ניתנת לאנשים אחרים במדינת ישראל דוגמה, שאפשר להשתמש בכוח ואין פועלים נגדו, שאפשר להפר את חוקי מדינת ישראל ואין כל פעולה נגד כך, אין נפתחים תיקים, הפרקליטות אינה מתערבת, המשטרה אינה פועלת נגד לפי הדואות מגבוה — איזה שיעור נלמד מהדבר הזה? מדוע איננו מעמידים את הדבר הזה כנגד הכאב שאנחנו מדברים עליו פה? הכאב קיים, אבל אין כל הצדקה שאנחנו נדבר רק על הכאב ונשכח או נתעלם מן הכאב שירד על כולנו אם ניהפך לחברה אנרכית במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים בזה, אני יכול להבין, שיש כאב בקרב האנשים שגרו שם והשקיעו ממרצם ומחיהם. אני מוכן לקבל את הכאב של האנשים הבאים לשם להתנגד לנסיגה. הם אינם יותר אזרחים ממני ומכל אדם אחר, והאהבה שלי לארץ ולעתיד המדינה אינה נופלת משלהם, על אף שהם מוכנים לבוא לשם ולהתנגד לחוקי מדינת ישראל.

אני חושב שההתנהגות האידיאולוגית של אנשים האומרים: צריך לפעמים להגיד לעם את האמת, על אף שהעם אינו רוצה לשמוע, או: אנחנו יודעים טוב יותר מהעם עצמו מה שהעם רוצה ולכן מותר לנו להתנגד לחוק — אלו אמירות מסוכנות ביותר, אלו אמירות שאם לא תיתקלנה בהתנגדות נמרצת ומוחצת מצד הממשלה והכנסת, הן עלולות להביא עלינו את אוברן הדמוקרטית, אני יכול להבין כל מאבק, בתנאי שבמאבק הזה תישמר מדינת ישראל הדמוקרטית. אם תבוא קבוצת אנשים, היכולה להרשות לעצמה חרשות לכקרים להפר במשך חודשים את החוק של מדינת ישראל ולהגיד: אנחנו עושים זאת כי אנחנו מבינים מה העם צריך — והממשלה שותקת — אנחנו מאכזרים את הדמוקרטיה, ואוברן הדמוקרטיה הוא חמור יותר ומסוכן יותר לאין עוררן משיעור הפיצויים שישולמו שם.

בעניין שיעור הפיצויים, אני תושב שצריך להיות חוק שיסדיר את הדבר הזה, ולא אכנס לכך כסיום הדיון. אני רוצה להחריע פעם נוספת: נמצא פתרון לפיצויים, אבל אם לא נמצא פתרון לשלטון החוק נגד פורקיעול, נגד אנשים שבגלל אידיאולוגיה מוכנים להילחם נגד המדינה, אנחנו בסכנה של אוברן המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל.

היו"ר מ' סבירור:

תם הדיון.

2. הצעות סיכום

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בכך העניין לא נסתיים.

היו"ר מ' סבירור:
חברי הכנסת, יש פה יותר מדי דיונים. אי אפשר לשמוע, אני מבקש — — —

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
הגיעו הדברים לידי כך, שהאנשים שבאו להתנגד לנסיגה התחילו להבין שהם יכולים לעשות ככל העולה על רוחם, שאיש לא יפעל נגדם, שאיש לא יעשה נגדם דבר, ואולי פה ושם איזה יפה-נפש — כמו שחבר הכנסת שליטא קורא להם — יעיר הערה אחת או שתיים, אבל זה יהיה הכול. אבל בכך לא נעצרה ההתנהגות הזאת, בכך לא הושלם המעגל, אלא היינו עדים לפני ימים מספר לכך שסגן שר בממשלת ישראל, סגן השר דרוקמן, קם ונסע לארצות-הברית כסגן יושב-ראש משלחת של הארגון למניעת הנסיגה מסיני, כלומר, הוא מבצע היום פעולת הסברה נגד הממשלה שבה הוא מכהן כסגן שר, והעובדה הזאת מתקבלת על דעת ראש הממשלה, ואין מחקבלת בממשלה שום החלטה נגד הצעד הזה, מה שהתחיל כמעשה קטן של פלישה של אנשים יחידים, מקבל סחף, מקבל מומנטום — אותו ביטוי מפורסם — והופך למצב שסגן שר בממשלה יוצא בראש מורס לארצות-הברית ופועל נגד הממשלה עצמה, והממשלה משלימה עם זאת. אומנם שמעתי בסיפוק רב, שסגן ראש הממשלה וממלא מקום ראש הממשלה מוחה על הדבר הזה, אבל יותר ממחאה זאת לא שמענו דבר וחצי דבר. עוד אנחנו תמהים על הפעולה הזאת, והנה, פתאום החבר שסגן שר נוסף, ידידי סגן השר דוד שיפמן, שמע כנראה שתושבי ימית דורשים — — —

היו"ר מ' סבירור:
חבר הכנסת וירשובסקי, אישרנו את הצעתך הדחופה בעניין סגני השרים ומעורבותם בעניין. מה תגיד בהצעה הזאת אם אתה מדבר על כך עכשיו?

יאר צבן (המערך):
אפשר לסמן על סגני השרים שיספקו תעסוקה.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, ייתכן שהיו סגני-שרים נוספים. זה בבחינת "בקרוב", אבל אני מקבל את ההערה שלך. רציתי לעמוד על התופעה ולא על האיש, לא האיש מעניין כרגע זה. מעניינת התופעה והנכונות לבוא ולצאת בגלוי נגד מדיניות הממשלה, כאשר מדובר לא בחבר הכנסת מהאופוזיציה, אלא בחבר הכנסת מהספלים האחוריים, אלא כסגן שר. אנחנו קוראים בעיתונים שכבר מונעים צווים של בית-המשפט על-ידי פעולות, והארגון והתנועה לעצירת הנסיגה מסיני מפירים צווים של בית-המשפט, של בית-משפט ישראל, לא של בית-משפט ר, אלא של בית-משפט של מדינת ישראל. היה צו להחזיר קרוונים שנגנבו מפריגן לסוכנות היהודית, והם לא החזירו.

אדוני היושב-ראש, כל אלה סימנים מדאיגים ביותר, שהנורמה היסודית של שלטון החוק במדינת ישראל הולכת ומתערערת. זו הבעיה שמטרידה אותי אפילו יותר משיעור

היו"ר מ' סבירור:
נעבור להצעות סיכום. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן.

יגאל כהן (הליכוד):
הצעת סיכום לדיון בנושא ההתרחשויות בפתחת-רפיח

מטעם סיעות הליכוד, חזית דתית לאומית, אגודת ישראל — יהדות התורה ותנועת מסורת ישראל:

1. הכנסת מתייצבת לימין מאמצי הממשלה לקידום השלום עם מצרים.

התיכון, מחליטה הכנסת שעל הממשלה להפסיק כל התנחלות בשטחים הכבושים ולהודיע על נכונותה לסגת מכל השטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967 במסגרת של הסדר שלום.

היו"ר מ' סבירור:
רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (התחיה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא הצעת סיכום מטעם סיעת התחיה:

נוכת הנסיבות שהשתנו באזור מאז נתקבלו הסכמי קמפ-דייוויד, ונוכת אי-השלמת המשאומתן על האוטונומיה והתביעה המצרית לריבונות ערבית במזרח-ירושלים, קוראת הכנסת לממשלה להשעות את המשך הנסיגה בסיני לצורך דיון מתורש בנושא זה.

היו"ר מ' סבירור:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. אני מזמין שני מונים, את חברי הכנסת אמרי רון ואליעזר קולס.

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת חנן פורת בשם סיעת התחיה.

ה צ ב ה

בעד הצעת הסיכום — מיעוט
נגד — רוב
נמנעים — אין
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ח' פורת לא נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:
אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ'ילי ביטון מטעם החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון.

ה צ ב ה

בעד הצעת הסיכום — מיעוט
נגד — רוב
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ' ביטון לא נתקבלה.

היו"ר מ' סבירור:
אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהוכאה על-ידי חבר הכנסת גד יעקבי מטעם סיעות המערך, שינוי ותל"ם. אבקש למנות את הקולות.

ה צ ב ה

בעד הצעת הסיכום — 54
נגד — 40
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ג' יעקבי נתקבלה.

2. הכנסת רושמת לפניה את מאמצי ועדת הכספים של הכנסת להגיע לסיכום חיובי של נושא פיצוי הפינוי למתיישבי תבל-ימית.

היו"ר מ' סבירור:
אני מזמין את חבר הכנסת גד יעקבי להביא הצעת סיכום.

גד יעקבי (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להביא הצעת סיכום בשם סיעת המערך (מפלגת העבודה — ר"ץ — מפ"ם). שינוי ותל"ם:

1. הכנסת תחוקק חוק אשר יסדיר את פינוי סיני עד ל-26 באפריל השנה. חוק פינוי סיני יקבע למפונים פיצוי הוגן. שיהיה מבוסס על תמורה כספית הולמת לערך נכסיהם.

2. החוק יעודד במיוחד את המפונים שיבחרו ללכת להתיישבות חלופה כפתחת-שלום וכאזורי הפיתוח. הכנסת מביעה קורת-רוח על התנהגותם למופת של אנשי חולית וסופה ושאר המתיישבים שכחרו ללכת בדרך זו.

3. חוק פינוי סיני ימנע הוצאה בזכונית של כספי ציבור, שאין לה הצדקה כלשהי על-פי אמות-מדה אובייקטיביות. החוק יבוא במקום כל הסדרי הפיצוי האחרים שנקבעו עד כה.

4. הכנסת קובעת, כי דרך הטיפול של הממשלה בפינוי החבל היא חמורה ביותר, גורמת סבל רב למתיישבים ונוק חמור למשק הלאומי.

5. הכנסת מגנה את כל מי שמנסה להפיק רווחים בלתי מוצדקים מן ההכרח לפנות את סיני.

6. הכנסת מגנה כל תופעה של אלימות ושל ביזוי שלטון החוק, בין שמקורה בכוונה לסחוט פיצויים מופרזים, בין שמקורה בכוונה לעצור את הנסיגה בסיני, וקוראת לממשלה לפעול נגד מפירי החוק ולקיים הלכה למעשה את שלטון החוק.

היו"ר מ' סבירור:
רשות הדיבור לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא את הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון בעניין ההתרחשויות בפתחת-רפיח.

1. הכנסת קובעת שהיחס הסלחני של הממשלה כלפי פעולות ההתגרות של אנשי "גוש אמונים" והתנועה לעצירת הנסיגה מסיני בימית, סגירת העיר, הפלישה לדירות המפונות, שרפת דירות ואי נקיטת-צעדים נגד פעילות טרוריסטית זו, מהווה עידוד למתנחלים למעשי הבריונות והפרות החוק.

2. הכנסת קובעת שהחלטת הממשלה לשלם 4.1 מיליארדי שקל פיצויים למתיישבי ימית תגרום לצמצום בתקציבים למשרדים הנותנים שירותי רווחה לאזרחי המדינה, ועל כן קוראת הכנסת לממשלה לבטל החלטה זו. אין להעניש את אזרחי המדינה על חטא של התנחלות בשטחים הכבושים.

3. הכנסת מחליטה שעל הממשלה לפעול לפינויים המידי של הפולשים לדירות המפונות בימית ושל כל המתנחלים באזור ימית, להבטיח דירה תמורת דירה ותעסוקה למפונים, ולהקצות את הסכום, שנועד לפיצויים לחושבי ימית, לחינוך ולשיכון לזוגות צעירים ולקשישים.

4. כדי למנוע בעתיד מצבים דומים לאלה המתרחשים בימית וכדי לסלול את הדרך להסדר שלום כולל ויציב במזרח

א' כשבט התשמ"ב (25 בינואר 1982)
— ההתרחשויות בפחת-רפיה (הצעות סיכום): הצעה לסדר:
הצעת חוק חסינויות וזכויות (הכוח הרב-לאומי) —

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת י' כהן לא
נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

אם כן, נתקבלה הצעת סיעות המערך, שינוי ותל"ם,
שהובאה על-ידי חבר הכנסת גר יעקבי.

משה שחל (המערך):

אני מבקש הצעה לסדר.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום 42 —

נגד 46 —

ה. הצעה לסדר

העניין נסתיים. לשם הגשת הצעת אי-אמון יש פרוצדורה
מיוחדת כתובה. היא אינה אומרת שאחרי סיום של ויכוח
מישהו קופץ על עגלה שאינה נוסעת כלל.

על כן, אני מציע שני דברים לחלופין: א. שהחבר שחל
יתנהג על-פי התקנון: ב. שהעניין יועבר לוועדת הפירושים,
שתחליט אם אני צודק או לא.

היו"ר מ' סבידור:

אני מצטער, אני רואה מקום להעביר את העניין לוועדת
הפירושים. אני כיושב-ראש קובע, שעל-פי סעיף 36(ב),
שאותו ציטט חבר הכנסת שחל, צריך היה להגיש את ההצעה
לפני ההצבעה. אחרי ההצבעה — נגמר הנושא. חבר הכנסת
שחל יכול להגיש הצעה. אני פסקתי, ובוה חס הדין. אני מפנה
אותך, חבר הכנסת שחל, לסעיף 39.

חבר הכנסת שחל, אם רצונכם לערער — פנו לוועדת
הפירושים. אני כבר פסקתי כיושב-ראש. בזה אני רואה את
העניין כמתוסל. נעבור לסעיף הבא.

משה שחל (המערך):

אבקש רשות להעיר הערה.

היו"ר מ' סבידור:

איני נותן רשות להערות. תם הדיון.

משה שחל (המערך):

קרא את סעיף 36. זו סיבה לאי-אמון. אתם מנסים
להתחמק.

שמעון פרס (המערך):

חבר הכנסת שחל הותקף אישית על-ידי שר הפנים. מותר
לו להגיב.

היו"ר מ' סבידור:

אם זה עניין אישי, בכקשה. חבר הכנסת שחל, אם אתה
רואה עצמך נעלב על-ידי הודעת שר הפנים ואתה רוצה
להשמיע הודעה אישית, אתן לך רשות דיבור בתום הישיבה.

ו. הצעת חוק חסינויות וזכויות (הכוח הרב-לאומי), התשמ"ב — 1982*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ' סבידור:

נעבור לחוק חסינויות וזכויות (הכוח הרב-לאומי),
התשמ"ב — 1982, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק
יביא חבר הכנסת אמנון לין.

אמנון לין (בשם ועדת החוץ והביטחון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מגיש את חוק
חסינויות וזכויות (הכוח הרב-לאומי), התשמ"ב — 1982,
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

החוק שבו מדובר הוא חוק מסגרת, הבא לתת חוקה,
במשפט הפנימי הישראלי, להתחייבות בין-לאומית קיימת של
מדינת ישראל, הבאה לידי ביטוי בפרוטוקול הכוח הרב-לאומי.
שנחתם בין ישראל למצרים, בהשתתפות ארצות-הברית, ביום
3 באוגוסט 1981, לאחר שאושר על-ידי הכנסת ביום 27 ביולי
1981.

כידוע, הכוח הרב-לאומי מוקם כעקבות חוזה השלום בין
ישראל למצרים. בהתאם לחוזה אמורים היו לקום כוחות או"ם

כאמור, מתן החסינויות לכוח הרב-לאומי היה מחויב המציאות בהתחשב באינטרס המדיני הראשון במעלה שהיה לישראל, כי הכוח אכן יוקם, ובהתחשב בכך שכדי להקימו נדרש מתן החסינויות.

כל הצורים שיוצאו יהיו טעונים אישור של ועדה משותפת לוועדת החוקה, חוק ומשפט ולוועדת החוץ והביטחון, וממילא תהא עלי-ידי כך הכנסת שותפת פעילה לפירוט הסמכויות על-פי החוק שאנו מחוקקים עכשיו.

הכנסת מתבקשת לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. למותר לציין, כי בהתחשב בכך שעל הכוח להיות ערוך במקומו ב-20 במרס 1982 ולהתחיל למלא את תפקידיו ב-25 באפריל 1982, יש דחיפות בקבלת החוק, דהיינו — באישורו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

אדוני היושב-ראש, ועדת המשנה קיבלה את הצעת החוק פה-אחד, ללא שום הסתייגות. היא הביאה אותו לדיון במליאת ועדת החוץ והביטחון. במליאת ועדת החוץ והביטחון, לא הוגשה שום הסתייגות. לכן אני מגיש את הצעת החוק לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית ללא הסתייגות, כפי שנתקבלה בוועדת החוץ והביטחון פה-אחד.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת לין. חברי הכנסת, הצעת החוק מוגשת ללא הסתייגות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה לא אישרתם לנו הסתייגות?

אמנון לין (בשם ועדת החוץ והביטחון):

אמרתי, שכאשר יושבה ועדת-המשנה על המדוכה, לא הוגשה לפניה שום הסתייגות. מליאת ועדת החוץ והביטחון בישיבתה היתה חייבת לאשר את מסקנותיה והחלטותיה של ועדת-המשנה. אי לכך, לפני ועדת החוץ והביטחון לא היתה שום הסתייגות, ולא נמצא שום חבר ועדה שהגיש הסתייגות. לכן אין לפנינו שום הסתייגות להצעת חוק זו.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת לין. רשות הדיבור לחבר הכנסת שחל.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, ננסת נכבדה, אני מתכבד להגיש על-פי סעיף 36(ב) לחוק, הצעת אי-אמון בממשלה.

כדי למנוע כל ספק, וכדי למנוע ייחוסים, אקרא את סעיף 36(ב). זהו לשון הסעיף: "בסיים הדיון בכל סעיף העומד על סדר-היום, רשאית סיעה להציע הכעת אי-אמון לממשלה. ההצבעה על ההצעה תהיה בישיבה הרגילה הקרובה, שלא באותו יום שהוצעה, ולפני כל הצבעה אחרת באותו סעיף של סדר-היום".

בעקבות דבריו של השר בורג, במסגרת הוויכוח שהיה לאחר ההצבעה על הנושא הקודם שדנו בו, אני חייב לומר שאני מביע תמיכה, פליאה והרגשה של אי-נוחות מדבריו של השר בורג. השר בורג יכול היה לפרש פירוש אחר, יכול היה לחלוק על דעתי. אבל חלוקת מחמאות — זאת ישאר למישהו אחר. הוא שבעירצון מעצמו, אבל אסור לו לעלוב בחבר הכנסת, גם כאשר הוא חולק על דעתו. כולי מתקומם נגד הגישה הזאת ונגד סגנון הדיבור הזה.

כדי למנוע ספק ופירושים, גם אם לממשלה יש חשש והיא רוצה להימנע מעימות, ואין זו הפעם הראשונה שהיא נוהגת כך, אך לא יועיל לה — אני מציע הצעת אי-אמון בממשלה.

לפיקוח על הסדרי הביטחון בסיני ולא בטחת חופש השיט. האו"ם, כידוע, לא הקים את הכוחות, וכיוון שאפשרות זו נצפתה מראש, התחייבה ארצות-הברית, במכתב של הנשיא קרט, לעשות להקמת כוח רב-לאומי אלטרנטיבי. הכוח הרב-לאומי הולך ומוקם עתה, ובמסגרת הבאה לאשר וליישם בחוק הישראלי את החסינויות, שהוענקו לכוח רב-לאומי אלטרנטיבי זה, עוסק החוק הנוכחי.

המסגרת שיוצר החוק תתמלא תוכן על-ידי צווים ספציפיים, שיוצאו על-ידי שר החוץ ושר המשפטים, ובעניינים פסיקליים גם על דעת שר האוצר, באישור ועדה משותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט וועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מדוע הוועדה לא אישרה הצעת הסתייגות שלנו?

אמנון לין (בשם ועדת החוץ והביטחון):

חבר הכנסת טובי, תן לי לסיים. השארתי לעצמי אפשרות להשיב על כמה שאלות.

החסינויות הנתונות לכוח הרב-לאומי, בהתאם לפרוטוקול המכונן אותו, מבוססות על החסינויות שניתנו כשעתן כמצרים לאו"ף. הם כוחות האו"ם שפעלו בסיני בתקופות קודמות. יש להזכיר, כי הכוח יהיה מוצב באזור ב של סיני, דהיינו בשטח סיני, ויפעל באזורים A — B — C, שהם בשטח סיני, על-ידי כוחות צבאיים. ובאזור D, שהוא רצועה צרה כשטח ישראל, על-ידי משקפים אזרחיים. פירוש של דבר, שנוכחותו האופרטיבית של הכוח בתוך שטח ישראל, לצורך מילוי תפקידיו, תהא מצומצמת ביותר. ייתכן כי אנשי הכוח ירצו להימצא בחופשות בישראל.

בפרוטוקול הכוח ובמסמכיו הנלווים מודגש, כי החסינויות אינן ניתנות לתועלת אישית, אלא למילוי התפקיד. כמו כן, על אנשי הכוח להימנע מפעילויות בעלות אופי פוליטי.

החסינויות המוענקות לאנשי הכוח הן חסינויות משיפט פלילי ישראלי ומצרי, אך בפרוטוקול נקבע מפורשות, כי הם יובאו לדיון על-ידי מדינותיהם בהתאם לחוקיהן. כאשר לעניינים אזרחיים, כשמדובר במילוי התפקיד תהיה חסינות, ובמקום השיפוט האזרחי, רגילי, מכונן הפרוטוקול הליך של ועדת תביעות משותפת. בעניינים אזרחיים שאינם קשורים במילוי התפקיד יוכל כל תובע לבחור בין בתי-המשפט הרגילים לבין ועדת התביעות.

כדי להבטיח כי דיני העבודה הישראליים יוחלו על העוסקים בבניין מחנות הכוח, כל עוד השטח באחריותה של ישראל, הוסדר על דעת הוועדה ולבקשתה, כי הממשל הצבאי באזור דרום-סיני ובאזור רצועת-עזה ופזפז-סיני יוציא צווים שיבטיחו זאת.

בעניין זה אני רוצה לומר לחברי הכנסת, כי בעת שוועדת המשנה של ועדת החוקה, חוק ומשפט וועדת החוץ והביטחון עסקה בנושא זה, היתה פנייה של חבר הכנסת ירוחם משל, שנבטיח שיחולו על העובדים — בין ישראלים, בין שאינם ישראלים — העוסקים בהקמת המחנות והתשתיות, כל דיני העבודה והבטיחות החלים על הפועלים בישראל. אנו מצאנו את הפתרון לכך בדרך זו: מפקדי סיני על כל האזורים ואלוף הפיקוד יוציאו צווים, כל עוד ישראל שולטת באזורים אלה ועד לכניסת חוק זה לתוקפו, שיחילו עליהם את דיני העבודה והבטיחות החלים על הפועלים בישראל. אי לכך הצווים הוצאו, ומובטח שחלים על העובדים בהקמת המחנות והתשתיות חוקי העבודה החלים על פועלי ישראל.

— הצעת חוק חסינויות וזכויות (הכוח הרב-לאומי); החלטות בדבר
אישור הוראות בצווים; הצעת חוק לחיקון פקודת הרוקחים —

הממשלה חצטרך לעמוד מחר בהצבעת אי-אמון של הכנסת,
על-פי תקנון הכנסת, אם תרצה ואם לאו.

היו"ר מ' כהן-אבידב: כהתאם לתקנון הכנסת, ההצבעה תתקיים מחר.
היו"ר מ' כהן-אבידב: יעקב זאק אמיר (המערך):

אתה אדם הגון.
היו"ר מ' כהן-אבידב: אל תחלוק לי מתמאות, אני נוהג לפי התקנון.

חבר הכנסת שחל הציע הצעת אי-אמון, ואני חייב לקבל
אותה, אם תרצו ואם לאו. אני החלטתי, נגמר העניין. אנו
עוברים לסעיף הבא.

ז. החלטות בדבר אישור הוראות

בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — חיטים, קמחים, כוספת סויה, פולי סויה וסובין).
התשמ"ב — 1982; בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 3).

התשמ"ב — 1982 *

ה צ כ ה

בעד ההחלטה בדבר אישור הוראות
בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על
מלאי של טובין — חיטים, קמחים,
כוספת סויה, פולי סויה וסובין).
התשמ"ב — 1982 26 —
נגד 24 —
ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-
חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין —
חיטים, קמחים, כוספת סויה, פולי סויה
וסובין), התשמ"ב — 1982, נתקבלה.

בעד ההחלטה בדבר אישור הוראות
בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על
מלאי של טובין — בשר קפוא)
(מס' 3), התשמ"ב — 1982 30 —
נגד 26 —
ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-
חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין —
בשר קפוא) (מס' 3), התשמ"ב — 1982,
נתקבלה.

ח. הצעת חוק לחיקון פקודת הרוקחים, התשמ"ב — 1982 *

(קריאה ראשונה)

עניינו מחירים אחידים, והוא קובע לאמור: "לא יימכרו
בבתי-מרקחת תרופות, תרכיבים ונסיובים במכירה קמעונית,
אלא במחירים אחידים כפי שקבעו היצרנים או היבואנים, הכול
לפי העניין, במחירונים שאישר שר הבריאות או מי שהשר
הסמיכו לכך. על גבי כל מחירון יצוין מספר האישור ויום
היתנו", כלומר, עד היום קיים במדינת ישראל חוק, שתרופות
צריכות להימכר במחירים אחידים בכל בתי-המרקחת.
קיום מחירים אחידים לתרופות בבתי-מרקחת הביא כמה
בעלי בתי-מרקחת לידי פנייה למשרד הבריאות. הם מיוזמתם

היו"ר מ' כהן-אבידב: אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, החלטה בדבר אישור
הוראות בצווים. אבקש מחבר הכנסת אליעזר אבטבי להביא
את הצווים.

אליעזר אבטבי (בשם ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא
לאישור הכנסת צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של
טובין — חיטים, קמחים, כוספת סויה, פולי סויה וסובין).
התשמ"ב — 1982. כדי להתאים את מחירי החיטים, הקמחים,
כוספת הסויה, פולי הסויה והסובין למחירים הריאלי
בשוק-החן ובמסגרת צמצום הסובסידיות, הועלה מחירם
בכ-25%. אי-לכך הוטל היטל על מחזיקי המלאי של מצרכים
אלה כיום העלאת מחירים.

הצו השני הוא צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי
של טובין — בשר קפוא) (מס' 3), התשמ"ב — 1982. במסגרת
המדיניות של התאמת מצרכים לעלותם הריאלית הועלה מחירי
הבשר הקפוא בשיעור של כ-20%. כתוצאה מכך וכדי למנוע
התעשרות קלה הוטל היטל על מחזיקי מלאי של בשר קפוא
ביום העלאת מחירי.

היו"ר מ' כהן-אבידב: תודה לחבר הכנסת אבטבי. אנו עוברים להצבעה. נצביע
תחילה על הצו הראשון.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, חוק לחיקון פקודת
הרוקחים, התשמ"ב — 1982, בקריאה ראשונה. את החוק יביא
שר הבריאות.

שר הבריאות א' שוסטק:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני
הכנסת הצעת חוק לחיקון פקודת הרוקחים, התשמ"ב — 1982.
סעיף 63 לפקודת הרוקחים (נוסח חדש), התשמ"א — 1981,

היו"ר מ' כהן־אבידב:
חבר הכנסת משה שחל, אני מבין שוויתרת על רשות הדיבור. תודה.

נחכה חמש דקות להצבעה.

יאר צבן (המערך):
מישהו ביקש?

היו"ר מ' כהן־אבידב:
ביקשו, וזה גם כהתאם לחקון. אנחנו מחכים לכבוד חברי הכנסת שיבואו להצביע.

שושנה ארבל־אלמוזלינו (המערך):
כשאנחנו ביקשנו פעם שלוש דקות — — —

היו"ר מ' כהן־אבידב:
חברת הכנסת ארבל־אלמוזלינו, חבר הכנסת משה שחל היה רשום, הוא ויתר ולא צלצלו. את לא היית כאן. אבל הבה נדייק: הוא ויתר על רשות הדיבור.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת הרוקחים, התשמ"ב — 1982, לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת הרוקחים, התשמ"ב — 1982, לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' כהן־אבידב:
חבר הכנסת, הישיבה הבאה תחזיק, אם ירצה ה', מחר. בשעה 16:00.

הישיבה ננעלה בשעה 19:07.

חושבים, שהעניין אינו צורך, שצריך לאפשר לבעל בית־מרקחת למכור את התרופה גם במחיר נמוך יותר משנקבע. אם הוא מוכן להסתפק ברווח קטן יותר.

יעקב זאק אמיר (המערך):
מה זאת אומרת, עניין צורך? זה דבר פרקטי.

שר הבריאות א' שוטקט:
אמרתי שמכירת תרופות במחיר אחיד לא אפשרה לשום בעל בית־מרקחת למכור תרופה במחיר נמוך יותר, אף־על־פי שהוא היה מוכן להסתפק ברווח קטן יותר. מוכן שהדבר הזה עורר התנגדות של הסתדרות בעלי בתי־המרקחת, ואנחנו לא יכולנו להכריע בשאלה זו. הקימונו ועדה ציבורית, אשר בדקה את הבעיה לעומקה. בוועדה זו השתתפו גם נציגי הסתדרות בעלי בתי־המרקחת. הוועדה הציבורית המליצה לבטל את המחיר האחיד, לקבוע רק מחיר מרבי, ולאפשר לכל בעל בית־מרקחת למכור את התרופות במחיר שהוא יכול למכור, כלומר להסתפק ברווח קטן יותר.

קיבלנו את המלצות הוועדה הזאת ואנחנו מציעים עכשיו תיקון בפקודת הרוקחים, האומר: יחול איסור למכור תרופות, תרכיבים או נסויים במחירים העולים על התעריפים שאושרו על ידי שר הבריאות. כלומר, רק אם ימכרו תרופות במחיר גבוה יותר מהמחיר שאושר, יחול החוק על מי שמכר במחיר הגבוה והוא יצטרך לשאת בעונש, אבל לא תהיה מניעה למכור תרופות במחיר נמוך יותר מהמחיר שנקבע.

אני מציע, על כן, להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת העבודה והרווחה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן־אבידב:
תודה לשר הבריאות. לדיון זה רשום חבר הכנסת משה שחל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר לדחות את הדיון. אני מבקש לדחות את הדיון.